

DR. FERD. KARAFIÁT:

Z DENNÍKU LÉKAŘOVA

K 1·50

M T P

Ferdinand Karafiát
1870 - 1928
prakt. lékař v Konici

SLOVUTNÉMU
PÁNU *MUDr. JAROSLAVU*
MATHONOVI, PRIMÁŘI NEMOCNICE
V PROSTĚJOVĚ, Z PŘÁTELSKÉ
ÚCTY A LÁSKY VĚNUJE
Dr. F. K.

DR. FERD. KARAFIÁT:

Z DENNÍKU LÉKAŘOVA

NÁKLADEM MENŠINOVÉHO TÝDENNÍKU »PAŘÍK« /REDAKTOR FERD. BÖHM/ V TŘEBENICÍCH. · *TISKEM* ANTONÍNA REISE, PRAHA, NA KRÁL. VYŠEHRADĚ 55.

1911

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

Z DENNÍKU LÉKAŘOVA.

25. června 1906

Omnes vulnerant, ultima necat.

A každá vteřina je chladná zmije,
a každá syčí: Když ne dnes, pak zítra,
a pomalu, však jistě hrob vše skryje.
Jak malý jsi jen s touhou svého nitra!

J. Vrchlický.

*

Zamyslil jsem se nad knihou dra. Karla Vormenga (Dr. Fritz. Leiden und Freuden eines Arztes). Nic zvláštního a nového nepřináší; jsou to jen vzpomínky lékaře, který, žije svým povinnostem, předčasně sestará, tělesně i nervově schází a, nechtěje se dočkati toho, až by se řeklo, že je stár a nestačí už svým úkolům, odchází do pozadí a poslední svou radost hledá v literaření.

Nic zvláštního! Ale co myšlenek se valí v mozek, co pochyb, co nedůvěry k chvilkám radosti! Skončí každý z nás tak? Či jenom ti, kteří si zachovali trochu poesie do života, anebo lépe řečeno, jen ti, kterých duše povoláním jich zpřecitlivěla? Pak to byla chyba ve volbě povolání! „Nevěděl's, že ten, kdo chce býti lékařem, musí míti nervy z ocele, svaly ze železa, hlavu zápasníka, kůži hrocha?“ volá Vormeng.

Co to strastí a slastí prožívá lékař! Ovšem strastí víc! Jak nestárnout předčasně, jak předčasně neupadat v zmalátnělost, jak předčasně neodumírat? „V žádném povolání není předčasné stáří zřetelnějším jako právě v povolání lékaře. Neklid jeho života ve dne i v noci, nepravidelný způsob života, zodpovědnost v těžkých případech nemocí, rozruchy duševní všeho druhu, neustálé zabývání se strastmi, bídou, zklamání a nevděk — to vše sžírá jeho síly, vede předčasně k starobě.“

A zase vzpomínám, zda-li mne kde kniha Vormengova potěšila. Ano, také! Ale toho je tak málo, tak žalostně málo proti těm temným stránkám, a resumé celé knihy jest: „Jako vojevůdce k vůli vítězství nešetří života svých vojáků, tak i lékař musí často nastavovati masku tvrdosti a musí i bolesti činiti, má-li svého cíle dosíci. Ale ať nikdo si nemyslí, že by to lékař činil bez těžkých vnitřních bojů a duševního rozrušení! Klid a chladnokrevnost, jevící se v tváři lékařově, nedokazuje, že by i nitro jeho bylo rovněž takovým. A často čím větší klid na venek, tím větší bouře v nitru jeho víří, za níž pak tím hlubší ochablost mozku a nervů nastupuje. A bohužel, tato ochablost dostaví se vždy. A tyto za zevního klidu působící otřesy a vichřice nervové stravují pomalu tělo i ducha a seslabují je. U jednoho se tyto neblahé následky objeví spíše, u druhého později, u bezcitných možno, že vůbec nikdy. Všeobecně však pravdou je, že lékaři se rychleji opotřebují, že dříve z arény života odstupují než lidé jiných povolání!“

Smutná perspektiva! A přece miluji své povo-

lání, neměnil bych za jiné. I když srdce a duše chvěje se vlastní bolestí, jaký to zázrak je na okamžik poodstavit — zapomínati někdy nelze — a léčit rány a choroby cizího, těšiti ho, povzbuzovati ho! Je to jak oheň, který stravuje i rozehřívá, jasně plápolá a přece ničí!

Život na bojišti! Kdy a kde? Jen v zápas, duše! Vždyť tolik běd, tolik bojů vídáš, ještě tolik máš na práci! Zapomeň vlastních ran, zapomeň vlastních slz; cizí slzy stírej! A vybočíš-li tak s cesty, že samoten zůstaneš, ve chvílích, kdy tě stesk šílený přepadne, kdy budeš v zoufalství nenacházeje potěchy, úlevy, namaje ruky vrásky ti s čela shlazující — pak jako Vormeng sáhni k péru!

To mi znělo z knihy Vormengovy. Denník je toho výsledkem. Jeť tolik záhad a zvláštních pocitů v životě lékařově, jeť tolik běd a žalů vlastních a cizích, které si zaznamenati dlužno.

Jako železo rozpálené jasně svítí, tak duše prošlá bolestí a horkými slzami nabývá moci kouzelné a cítí dvojnásob, vidí dvojnásob a — — trpí dvojnásob. Čímsi zvláštním se taková duše zachvívá, vášnivou touhou po samotě i po tom, veřejně hlásati své jásoty i své modlitby a svá zoufalství. Vše se jí obestírá kouzelným příkrovem, budícím ochromující smutek a žalostný ston, ale přece nevýslovnou silou nutící, stále jej odkrývati a prozírati to, co pod ním jest, třeba to přinášelo smrt. Okamžiky běd duševních a tělesných, bolesti, útrapy — — všecko to pochopiti plně duše po ničem netoužící, spokojená se všedním během života nemůže. Za to vlastní bolest stírá se skel prach a dává rozumět i cizím

strastem. A těch je tolik! A vábí k analyse a líčení, nutí téměř, vábí i to, analysovati duše jiných básníky a spisovateli — těmito jasnovidci — vytvořených lékařů, vábí, začínám denník. Snad bude v černé obrubě, nevím. Či je snad to mementem, že víry nervů brzy doviří, a svodem, nechati tu odlesk svého duševního chvění??

---

11. července 1906

Ve staré Indii byl lékař jedním z nejváženějších lidí. Jednou ze čtrnácti drahocenných věcí, které bohové smísením země s mořem utvořili, byl učený lékař. Starý indický spisovatel lékařský, Susruta, žijící v VIII. století před Kr., dává lékaři toto ponaučení: Musíš se odříci lásky i nenávisti, závisti i hněvu, lenosti, lsti i lakoty. Bedliv svého zevnějšku třeba, abys nosil vždy čistý, libě vonící oděv. Buď služebníkem pravdy! Svým učitelům, svým přátelům a všem těm, kdož o pomoc k tobě přicházejí, buď neméně oddán než svým rodičům! — Lékař má míti vlasy krátké, nehty čisté a ořezané. Nemá nikdy vyjíti z domu bez hole neb slunečníku. Má se varovati přílišné důvěrnosti se ženami. — Lékař má býti pěkného obličeje, slušné postavy, jemného chování, vážný bez přepínání, vlídný a duchaplný, jeho řeč má býti mírná a povzbuzující jako řeč přítele, jeho srdce čisté a šlechetné. Má býti vzorem čistoty a střídmosti a své nemocné má milovati více než své sourozence a rodiče. Strach před lékařem nesmí býti pociťován nikdy.

(Köstlin, Staatsanz. f. Württ., 1876.)

*

Věřím v telepathii! Věřím, že mohutné záchvěvy nervové jaksi vyzařují mimo tělo jako záchvěvy elektřiny nebo jiné přírodní síly, a že působí na jiné duše o stejném ladění. Tušívám borcení se svého duševního klidu a štěstí, cíti-

vám nesmírné úzkosti, jejichž původ se pak později zřejmě a jistě ukáže. A snese-li se v duši mou zvláštní klid a ticho, je to znamením, že je z dálky podporována. Věřím v telepathii, ovšem jen v telepathii duší spřízněných, sobě náležejících. Či je to možno, aby celé ty vichřice někdy duši prolétající mizely bez ozvěny? Není to také nějaké fluidum, které se v nervech rozbouřených tvoří a může vyzařovati? Ne, všecken stesk a rozrušení má své příčiny, a jednou z nich jistě je i to, co z druhé duše, jíž patříme, na nás vyzařuje.

Nevěřím ve spiritismus, ale jsem přesvědčen, že všecky ty látky, které dohromady tvoří člověka žijícího, mohou se někdy seskupiti tak, že utvoří cosi takového, co jde a udrží jinou duši a vzbudí v ní nářek nebo jásot; je to cosi, čemu ještě něco chybí do ztělesnění, co však může přece přicházeti k duši milující nebo milované na návštěvu a vzbuditi v ní blahodárný klid nebo smrtelnou úzkost.

Já to cítívám — já v to věřím!

Tělověda v šesté latinské mne velice zajímala. I pro ostatní obory přírodních věd měl jsem zájem, který však se nevyvinul vinou pedagogů. Do tělovědy však jsem se vnořil všecek, četl ještě více, než ve škole vykládáno, sahal po populárních knihách lékařských, někdy ceny velice pochybné, jak teď vím. Zcela přirozeně pak přesunuly se myšlenky na ty, kteří vůbec s tělem lidským se zabývají, na lékaře. A živě vzpomínám, jak někdy jsem si upřádal plány. Viděl jsem se lékařem, který každému pomůže, který bude přinášeti pomoc andělů, který bude vítán

s nadšením, obdivem i láskou. Tvořil jsem si vidinu, kterak dnem i nocí budu jezditi po nemocných, nedbaje únavy. Viděl jsem se v duchu jako lékař, žijící jen své vědě, svým nemocným.

Ale zajímavo jest, že jsem si nikdy nevykouzlil, pokud se pamatuji, představu o sobě jako o lékaři, čítajícím své úspěchy dle vydělaných peněz, a také nikdy jsem si nevytvořil představu o sobě jako člověku, těšícím se nezkalenému štěstí. Vždy ve svých vidinách jsem se spatřoval jaksi sám, viděl jsem se toužícího, plného nesmírné lásky a tužeb, snícího o lásce a přátelství, které hory přenáší; viděl jsem se také však vždy jaksi mimo cestu; nikdy jsem si neučinil živé představy o sobě jako o člověku, který po svých námahách unaven do rodinného zátiší se vrací. Nikdy! Spíše cosi bolestného vždycky vanulo mými illusemi, vždy na konci jich upřádání zůstalo mi oko vlhkým ...

Jsem lékařem. Snažím se plniti úkoly svého povolání, aspoň pokud síly stačí. Pracuji, jezdím, bývám těžce znaven, trpím ...

Věřím, že je cosi, co z jedné duše jde a do druhé vchází, jí cesty ukazuje a po nich vodí.

Věřím v telepathii mezi dušemi spřízněnými a sobě patřícími.

---

24. července 1906.

Ve středověku se konalo vyučování anatomii jen dle knih, zřídka k účelu tomu konány sekce zvířat, při kterých ostatně professor předčítal z knihy vždy stať o té části těla, kterou prosektor (lazebník) pomocí břitvy otvíral a již demnostrátor hůlkou ukazoval. Sekce lidských mrtvol (t. j. jen jich otvírání, ne

praeparace) konány byly přes církevní zákaz, třebas zřídka, přece už začátkem druhé polovice středověku, ba předsudků prostý Bedřich II. rozkázal r. 1238 výslovně, aby každých pět roků, a senát v Benátkách r. 1308, aby každý rok jedna sekce byla provedena. V posledních letech středověku konány byly tyto řídké sekce na vysokých školách ve Francii a Německu za různých ceremonií a příprav, ponejvíce na mužských, řidčeji na ženských mrtvolách zločinců, a účastníky byli nejen medikové a lékaři, nýbrž i pozváni nelékaři. Studenti musili za to zvlášť platiti, aby se kryly výlohy, které nebyly malé, poněvadž pravidelně se sekcemi byly spojeny církevní slavnosti a velké hodování. Věda a studenti měli z těchto sekcí více nimbu než užitku, ale nedoceněný prospěch pro lidstvo z nich byl, až konečně padl prastarý předsudek, který i mrtvé tělo ještě jako přesvatý dar boží vylučoval od přírodovědeckého prozkoumání.

(Baas, Geschichtl. Entwicklung des ärztl. Standes.)

*

Bylo mi divně, když jsem poprve vstoupil do piteven. Kde pak dříve měl jsem příležitost vidět mrtvolu! Myslím dvě ze svých a něco málo nahodile, když příbuzenská povinnost nebo zvědavost nebo náhoda mne k tomu přivedla. A to jsem vždy viděl mrtvolu oplakávanou, jejíž ovzduší bylo plno zbožných slov a vzpomínek, plno slz a smutku, plno modliteb a kadidlového kouře. Proto i já jsem měl posvátnou úctu a hrůzu před mrtvolou, představa její mrazila i mne a způsobovala, že jsem se chvěl a bál. Jinak jsem mrtvoly znal jen z líčení v básních a prose; poznatky tyto ovšem neodpovídaly vždycky skutečnosti!

A najednou stal jsem se medikem, vstupujícím na universitu s hlavou naplněnou ideály o čistém povolání lékařském. Na pitevny mne při-

pravovali, ale pojímal jsem i to s ideální stránky a pak — jako hoch — viděl jsem v tom kus schloubné hrdosti, v takové ovzduší vstoupiti, nebo — lépe řečeno — hlásati, že v tom ovzduší žiji.

A teď jsem tam byl! Velké sály s betonovou podlahou. Na stěnách střízlivou šedí natřených roury vodovodu a hořáky plynovodu. Středem sálu vždy kus od sebe mramorové stoly podoby oválné, stojící a otáčející se na jedné mramorové noze s dutinou pro odtok vody a splašků. A na stolech mrtvoly; na každém stole mrtvola studená, ztuhlá, nahá. Jednomu nebožtíku visely ruce po stranách stolu dolů, jakoby i tím minulým umíráním byl unaven a jakoby řekl: „Zde jsem, a i toto ovzduší mne mrzí, dělejte, ať už se octnu ve tmě!“

Jiný nebožtík měl spjaty ruce na hrudi; zač se ještě modlil? Chtěl něco či prosil o návrat života či děkoval za smrt?

Tam tomu mrtvému muži se při přenášení otevřely oči, hledí ztrnule, zdá se mi, že mne všude svými hledy doprovází. Někdy se mi zdá, že mne někdo pozoruje, obrátím se rychle — zas oči nebožtíkovy, a nevím přece, jak se dívají, zda-li přísně nebo dobrotivě, nebo zvědavě. Či chce všecko vidět, který nůž se mu vnoří v hruď, bude se sám do sebe dívati? Je to zvědavec nebo učenec? Nevím, nahota mrtvoly to nikterak neprozrazuje.

A jinde sinalá tvář tvrdá, hrubá, nebudící ani ve smrti soucitu, a tu zase bledá líc, plná ještě stop po uschlých slzách, tak prosebná a bolestí ještě se skoro chvějící, že se mi chce přistou-

piti a vziti ho za ruku a říci mu: „Odpusť mi, bratře!“

A hned vedle mrtvola ženy s ústy pootevřenými; zdá se mi, že svou rukou polovztýčenou kývá a že z úst v obličeji vyžilém a vášněmi rozrytém a plném nedávné špíny se i teď po smrti ozve nadávka nebo slovo vybízivé . . . Otřesu se hnusem a obrátím se k jinému stolu: černý vlas, hustý, dlouhý, splývá se stolu a s hlavy i ve smrti pěkné; oči stydlivě uzavřeny, na lících úsměv tak zřejmě mluvící o pocitu urážené panenské stydlivosti. A víčka jakoby se rozechvívala k pláči, ústa sevřená, ale hrozící vypuknouti ve vzlyk, a ruce i nohy tak cudně skrčeny! Což i ta mrtvá ještě cítí, nebo tušila umírajíc, kolika očím vystaví své bílé tělo v divadlo?

V hlavě mi zavířilo! Zdálo se mi, že i ty mrtvoly ještě mluví, se modlí a proklínají, prosí a děkují, odpuzují a kývají, slyšel jsem jakousi tajemnou řeč, řeč mrtvoly s mrtvolou, slyšel jsem pláč i smích, cítil jsem ještě záchvěvy lásky i hněvu, štěstí i hříchu, krásy i nesmírné špíny z těchto mrtvol vycházející — srdce mi bušilo, spánky se chtěly rozskočiti — jak jsem odešel, nevím.

---

26. července 1906.

Takž mne mezi fysickou a chemickou posluchárnou uličkami jakýmis provedouc, postaví na jiném placu, kde jsem hrozné divadlo spatřil. Rozpíali sobě člověka, a řežíc jeden oud za druhým, párali se mu ve všech vnitřnostech, s chutí sobě, co kde našli, uka-

zujíce. I řekl jsem: „Ale což toto za ukrutnost, s člověkem jako s hovadem zacházeti?“ — „Musí to býti“, dí tlumočník, „to jejich škola“.

(Komenský, Labyrint světa.)

*

Bylo mi těžko následující dny po prvním vstupu do piteven a chodil jsem rozrušen, stísněn, cítil jsem, že snad budu příliš sláb, než abych překonal to, co vede k mému sněnému povolání lékaře. Tenkrát jsem se chvěl a loučil se bolestně se svými ideály v budoucnost; vždyť jsem tenkráte myslil i na to, že snad někde místo psaní receptů pro nemocná těla budu šeptati recepty ke spáse duší — — Všude viděl jsem ty vážné sály, v nichž mrtví leží a ke mně tak divnou řečí mluví. Ale brzy měl zmizeti i ten klid a to ticho v pitevnách, které jsem cítil tam poprvé; uvedl mne starší medik do piteven v neděli a byli jsme tam sami dva. Také ten šepot a řeč mrtvol měly se brzy změniti ve skřek a zoufalé volání a ovzduší jejich mělo se naplniti ještě jinými zvuky — —

Jednoho dne na černém prkénku ve vestibulu byla vyvěšena jména naše. Vždy šest, tvořících družstvo, mělo poukázanou mrtvolu a měli dle řádu studijního pitvati a osvojovati si prakticky znalosti anatomické. V jednom družstvu jsem byl já. Nezvratný osud mne nesl. Šel jsem.

A v pitevnách kolem každé mrtvoly seděli a stáli adepti vědy lékařské, zahaleni v modrou tkalcovskou zástěru až ke krku sáhající a mající rukávy chráněny podobnou modrou rouškou, upevněnou šňůrkou v zápěstí a nad loktem. Přistrojili tak i mne a otevřel jsem před tím kou-

pené pouzdro s nožíky a nůžkami a pincetami a usednuv k vykázanému mi místu — ruka to byla — zabořil jsem poprve svůj nožík do těla lidského.

A pak se scenerie kvapem měnila. Mizela bledost mrtvých těl pod červení krve, prýštící z otevřených žil. A nahota se stupňovala: mizel i ten vlastní oděv člověka — kůže — a na světlo denní vystupovaly rudě červené svaly. A ten nebožtík s otevřenýma očima se díval a čítal zároveň s pitvajícím medikem, kolik to má svalů na noze a na ruce a na hrudi, odkud vycházejí a kde se upínají a jeho, tlakem ruky některého medika zkřivená ústa, jakoby šeptala slova pitvajících: musculus triceps, biceps, serratus — — a jakoby se divila: „Co jsem to všecko měl v sobě!“

I ten muž s tou resignací, který se tak zcela odevzdával do vůle osudu, dočkal se ho: hruď se mu rozevřela a na světlo se ukázalo jeho srdce, jeho plíce, vyvalily se útroby z dutiny břišní — Co ještě chceš víc, brachu?

A tam zas násilně otevřeno bylo oko i ve smrti cudné panny; dívalo se na své okolí a, jakoby se zhrozilo a chtělo zachovati své nositelce neporušenou čistotu, zakalilo se, rohovka zatáhla se mlhou. A i to bylo panně málo; vzdychla a ruka osudu vedla ruku medikovu; medik vyloupl oko z hlavy a rozříznuv je, studoval složení jeho. A panna bez očí leží spokojena, že už nevidí, co viděla. A z prázdných očnic řinou se potůčky krve jako slzy díků za to, že už dále ničeho neuvidí.

A přál jsem si toho. Vždyť za chvíli ležel

nebožtíci v pitevně rozdrásáni, nebylo vidět těl, nýbrž jen spousty červenavého masa a nejvnitřnější útroby a ovzduší plno bylo jmen vyslovovaných ústy mediků: „*Musculus*, arteria, vena, nervus, nervus, vena, arteria — —.“ Ba bylo viděti mrtvoly bez ruk a bez noh; nebylo místa, přišel sluha, vyřezal ruku nebo nohu a medik uchopiv ji šel někam do kouta ji úplně rozebrat a rozpitvat. Tak ten surový muž tam leží bez ruk (snad Nemesis je, zločinné, potrestala?), tam leží veřejná žena bez prsů, kdysi budících vášeň, ale příšerně se tomu chechtajíc, vždyť anatomický nůž jí i obličej ohledal a rozšířil ústa v jednu hroznou štěrbinu, která, jako obličej Gwynplainův, se šklebila a chechtala a smála, až krev v žilách stydla.

Tak „žili“ a mluvili mrtví, a mezi nimi žili, živořili a kypěli živí.

---

8. srpna 1906.

Smrt jednak k tomu, jednak k onomu přistoupivši, že čas jest odjíti ze světa, pověděla. Ach, jaká radost a plesání, kdo té noviny dostal! Jen aby spíš bylo, všeliké bolesti, i meč i oheň i kleště i všecko podnikali. I usnul každý pokojně, tiše a libě. A já hledě, co s nimi dále bude, spatřil jsem, že andělé podle Božího poručení každému místo obhlédili, kde by pokojíček svůj a odpočinutí mělo tělo jeho; kamž když od přátel neb nepřátel vloženo bylo, ostříhali hrobu, aby těla v pokoji chována byla, a ani nejmenší prášek z nich se neztratil.

(Komenský, Labyrint světa.)

*

A ovzduší piteven bylo stále plno Smrti i Života.

Zatím co mrtví svou řeči mluvili a co i v nich jsem vypozoroval život, žili živí kol nich zase životem svým. Život těl mrtvých i živých! Tam u jednoho stolu náhoda svedla v družstvo skupinu Slováků. Co chvíle ze skupiny té zavzní slovo, svědčící o bujné krvi slovácké, zavzní šumné veselí a výskot, a hned příští chvíle se nad mrtvolou dělenou a čím dále tím více obnažovanou linou zvuky táhlé, plné smutku a tísně, plné touhy a toužící lásky. „Kysuca, Kysuca, aj černá vodica, keď sa tě napijem', bolí mne hlavica!" A nožíky třesknou a krev se stolu kape a píseň se line v srdce a oko se zamžívá i „hlavica bolí". Ale jen mně! Ani těm zpívajícím ne, vždyť za chvíli spustí skočnou píseň, plnou zdraví a jarosti, ani tomu nebožtíkovi ne, kterého pitvají. „Hlavica" jeho právě pilou a dlátem je rozdělena.

A u jiného stolu, na kterém ležící mrtvola jest už v pravém smyslu slova rozčtvrcena, jsou pravé hody: mraky kouře z doutníků, cigaret a dýmek tvoří mlhu, nepříliš libě páchnoucí, a z mlhy té zní třesk láhvic, slyšet přípitky a v zápětí jejich bujnou pijáckou píseň. A krev vře záhubným varem a v rukou medika octne se rozedraný hnát mrtvého a kývá se v takt písně — A mrtví se šklebí a šklebí — —

Někde ovšem u některého stolu vládne vážné ticho: professor vykládá, ukazuje, vážnější adepti dychtivě naslouchají. Anebo někde v koutě usadil se samotář, nedbaje ruchu kol sebe a celé hodiny opatrně svými nástroji sleduje tu nerv, tu cévu.

*

Přišla sobota, konec týdenní práce. I v pitevnách nutno učiniti pořádek a čistotu. Z mrtvol zbyly už jen kusy. Tam ruka leží, až na kost vypraeparovaná, tam noha, na níž pečlivě jsou odděleny od sebe svaly natahující a ohýbající. Tam leží trup mrtvoly panny a kryje se ještě i teď úsilovně, ale vlastními útrobami. A to její srdce, které snad živě kdysi tepalo při zvuku lásky, leží teď vedle trupu ve vlastní krvi; ještě dobře, že je na několik dílů rozříznuto; mohla tak z něho všecka bolest vyjíti! —

A přišli sluhové, v čele jejich starý Hajer s lahví pálenky za zástěrou, a přinášeli rakve z hruba ohoblované, nenatřené. A chápali se chutě zbytků mrtvol a pečlivě naplňovali rakve; do jedné ruce, do druhé trupy; do jedné kus panny s kusem zhýralce, do jiné kus smutného mladíka s kusem veřejné ženy. A tam ta hlava pořád a pořád se šklebí! Proč? Jest jí patrně k smíchu, že má jeden příbytek ona, která viděla jen brlohy a nečistá doupata, teď s druhou hlavou, která se kdysi pokládala na běloučké peřiny a byla laskána a líbána! A sluhové nosí a nosí a dívají se, kde jest ještě kousek místa, aby tam vtlačili poddajné maso z toho nebo onoho.

Rakve naplněny. Za chvíli budou ujížděti na voze na hřbitov. Stoly piteven jsou vyprázdněny, vyčistěny. Ale už zase se otvírají dvéře a sluhové přinášejí čerstvé mrtvoly na příští týden, přinášejí na nosítkách i jednodušeji: tam vleče sluha mrtvolu na zádech, hlava umrlcova se šklebivě kývá na rameni sluhově a ruce umrlcovy

si sluha spjal na svých prsou, aby mu nespadl. Drží živý mrtvého či mrtvý živého?

Při praktickém rigorosu z anatomie jsem propadl. Nemohl jsem uvyknouti ovzduší piteven a nátěr jakési drsnosti, každému mediku dle dávných tradic nutný, špatně se mne chytal. Myslím, že byla má duše už tenkrát střežena tak, že zůstala takovou, aby dovedla procítit a plně prožít celou poesii i bolest budoucího života.

---

30. srpna 1906.

Bacill tuberkulosy je uzounká, na svých koncích lehce zakulacená, rovná nebo častěji něco prohnutá tyčinka, 1.6—4 mikromillimetry dlouhá (1 mikromillimetr — 1 tisícině millimetru).

(Z bakteriologie.)

*

Jakého to neúprosného, lítého nepřítele má člověčenstvo v bacillu tuberkulosy! Takový nepatrný prášek, taková pouhému oku neviditelná tyčinka tam kdesi žije, se množí, ničí ústroje, kde se usadila, jakoby neměla pořád dosti místa, dělá si dutinky jako jeskyně k obývání, ale ve stěnách potažených hnisem hubí ústroje, hubí člověka, člověk, první živočich na světě, klesá v hrob, poražen jedním z nejposlednějších živočichů! A nevybírá si ten vítězný bacill nikterak! Žebrák i boháč, nádenník i šlechtic, analfabet i učenec, darebák i člověk, jehož každý den života jest významným pro lidstvo, — vše padá a mizí pod hlodem neúprosného toho červíčka, jejž jmenujeme bacillem tuberkulosy! Ničí jednotlivce i celé rodiny!

Nelítostný bacill! Neměl na tom dost, když nám vzal r. 1856 Havlíčka. Ke všem těm pochopům necitelnosti přidružil se i on, aby nešťastnému Havlíčkovi ještě více zvýšil bolesti — vzal mu ještě před jeho smrtí jeho Julii. A r. 1872 vzpomněl si ještě na Zdenku, dceru Havlíčkovu, a smetl i ji. Či chtěl zničit vše, co se jmenovalo Havlíček?

Co to zanechává za sebou slz a stonů, co bolesti i útrap, co zoufalství i tupé resignace! Jakou to má moc velikou, velikou! Pod ní už od dětství se hrbí záda, splošťuje hruď, aby dospějíc jistých let vydala poslední vzdech! Pod ní blednou líce a hubení až na kost a jakoby se za to styděly, pokrývají se růžemi růměnce. A pak? Pak skleslost, kašel, kašel křečovitý a strašný, který zbavuje trpícího člověka celých spoust bacillů, ale také celých částí tkáně plicní, rozpadlé v hnis a drť, někdy chrlení krve takové, že tělo nemocného i jeho lože jest jedna červená záplava, pot vysilující a ničící — a konečně smrt, lehčí, těžší, ale vždycky spásná, poněvadž za takových útrap jest jen vysvobozením. Jen v jednom zachovává se milosrdně bacill tuberkulosy: ve vítězném svém zápasu nechává člověku — naději. A souchotinář doufá a doufá a — trpí lehčeji.

Jest možno, aby i tak trapný obraz, jakým je umírání tuberkulosou, mohl se umělcem vylíčiti tak, aby měl v sobě cosi krásného? Umění přece musí spočívati na pravdě. Už dr. Panýrek poukázal ve své stati v Máji (K literárním profilům tuberkulosy) na to, jak obtížným to jest. Líčiti věc zcela klinicky, působilo by ošklivost; a líčiti věc zcela poeticky a nedbati skutečnosti, jest nesprávné.

I mne zajímají líčení nemocí, jak se dějí u básníků a spisovatelů, a sleduji už několik let jejich popisy, většinou velice málo, menšinou správně odpovídající skutečnosti. A vážím si velice umění toho, který dovede sblížiti skutečnost s krásou a poesií. Vpisuji na čisto do svého denníku jeden obrázek umírání tuberkulosou. (V novelle Jindřicha Manna „Zázračné".)

Rohde našel v úplné samotě, v budově u jezera a kryté zelení, dívku. Vlas její byl velmi jemný, na sněžné bledosti ruky kreslila se tkáň modrých žilek. Tvář její měla výraz utrpení. Milovala zpěv, teď zpívala už jen tak, že noty pouze četla. Její rty sotva znatelně se pohybovaly, nepropouštějíce ani jediného tónu písně. A při tom její tiché, vysoké čelo zprůsvitnělo a její hubená prsa se lehounce dmula. Někdy dostávala její pleť na krku a v obličeji mdlý tón slonoviny. To bylo za mlhavých dnů. Za takových dnů byla také chořejší než jindy, bylo znatelno, že umírala. V jejím průhledně bledém obličeji planuly příliš rudé rty. Všecka její bytost jakoby byla vyhasla, obrysy její postavy se před očima rozplývaly.

Někdy se náhle v židli vzpřímila, její křehká ramena se vysunula vzhůru po příkrém opěradle a její ruce křečovitě objaly podušky. Její oči byly nesmírně otevřené a průzračné, oči, jež světla již neviděly. Po takových okamžicích se zvedla a tápavě, krokem náměsíčnice odcházela. Byla to snad jemná, dojemná koketnost jejího utrpení, jež nechtěla dát zřít takové záchvaty a bědnost a ošklivost umírání.

A pak se zase vracela k němu, krokem ještě

vleklým a namáhavě, leč s obvyklým výrazem, jen na bledých lících dvě tmavě červené skvrny.

Někdy ji nevídal celé dny. Pak ji zastal v kapli. Neviděla ho. Klečela před Kristem a vztáhla, slabě zasténavši, k soše jeho rámě, jehož nažloutlé zbarvení bylo totéž jako na soše Kristově. Bylo chorobně hubené. A za ramenem se vztyčovala hlava a týčila se až k hlavě Kristově, jakoby mu přímo do tváře něco chtěla říci. Ale on toho neslyšel, a ona zůstala němou pod bolestnou velebností jeho pohledu.

Čím dále, tím méně vycházela. Jednou vyšla na terassu, zavolala ho, pohlédla do jeho očí a poručila, aby na vždy odešel. Učinil tak. Cítil, že se blíží její okamžik, že chce umříti sama, a chtěla mu zůstati v srdci bílá, nechtěla znepříjemniti vzpomínku útrapou umírání.

Nevím, čím je Mann, ale líbí se mi ten velmi stručný, ale rázovitý popis nemoci: sněžná bledost rukou s modrými žilkami, ve tváři výraz utrpení, hubenost prsou, pleť podobná slonovině atd. A co nejvíce se mi líbí, je taktnost autorova. Milenka ani jednou nezakašle před milencem, vědouc, jak kašel je ošklivý. Autor jen naznačuje, že i ona měla své záchvaty neúprosné nemoci, ale že vždy odchází, aby sama prováděla těžký, nepěkný zápas s nepřítelem, ničícím jí plíce.

Plná krásy a pravdy je novella Mannova. Jest i lásky plna? Ano i ne! Milenec odejde na přání milenčino a nechá ji umírati o samotě. Přání milenčino je svato, ale láska má býti žulovou. Opustiti tu, kterou tak miluji, v posledních okamžicích, nechat ji upírat zraky do prázdna a samoty,

nedoprovázeti ji sám i na té poslední cestě — to není láska, která životy bere i dává — — —

Vídám často okem lékaře v duchu ten ruch čilých bacillů, vidím v duchu působené jimi zhouby v těle, sleduji zápasy těl s bacilly, slýchám a pozoruji poslední výdech vysílených bojovníků — a ve chvílích štěstí trnu a lituji, ve chvílích bolesti a zoufalství závidím a i o pozornost a přátelství bacillů se ucházím — — —

---

28. září 1906.

Noc.

Ty hluboká, valná noci, osamělá,
božského tvorstva sne, jejž nelze zříti,
hor blesky rozeklaná stíníš čela
i zem, již člověk osil; hle, jak řítí

se čistá světla v stínů místa smělá,
jak v tichém volném nebi hvězdy svítí,
co zářných, krásných tvarů se tam nítí
ve rovnováze vzdaných v svůj los zcela.

Ty luno, mrazné, jasné stříbro svoje,
poutnice dávná, liješ v lhostejnosti
v smích veselých i v smutných těžké boje.

O rcete, jaký děs a taj noc hostí!
Což jsme tu živých bědné, chvějné roje?..
tu klide, nehnut dlíš v své brutálnosti.

Carducci.

*

Bylo mu šest let a octl se poprvé ve škole. Co to nových pocitů a představ se mu uložilo za jedinké půldne, za několik hodin v mozku! Jak velikou to cestu vykonal hned na ponejprv! Z malé vesničky o jedné řadě domů vyšel, nesa si bojácně i pyšně košík s čítánkou a tabulkou i s

kusem chleba na oběd. Vždyť poprvé měl obědvati sám, bez rodičů; byla škola přes pole, ve velké vesnici, od jeho skoro hodinu vzdálené. Nesl si vše sebou a šel kolem luk, podél lesa (zde však zabočil na tu stranu silnice, kde nebylo lesa), octl se v údolí a zase stoupal do vršku; vystoupiv na tento, uviděl věž kostela vesnice, do níž šel. Tu už se mu kráčelo veseleji. Díval se, jak se věž více a více vyvyšuje, viděl už hřeben střechy kostelní. Všiml si na pravo malého lesíku, uvážil vážně ve své dětské mysli, co je v něm asi loupežníků a strašidel, a chutě stoupal s povlovného návrší ke vsi; viděl v ní už zřetelně domy, pak do ní vešel, míjel první stavení, pak kostel — konečně byl ve škole.

Pak slyšel poučení, jak se chodí do školy, jak se v ní má chovat — slyšel mnoho, viděl mnoho. Zdálo se mu, že vykonal něco velikého, hrdinného. Jak jen to vše doma vypoví? Snad mu ani věřit nebudou, a on přece ví, že žádný z nich tolik nedokázal, co dnes on; leda tatíček, ten i v noci se odvažuje ven. Však i jeho činy dnešní nejsou o mnoho menší!

Vyučování se skončilo. Maje teď svůj koš lehčí o kus chleba, který v poledne chvatně pojedl (ještě mu nikdy tak nechutnalo), vyběhl vesele ze školy. Už jen domů, domů, pochlubit se! Také se mu trochu stýskalo, ba hodně, ale toho si nechtěl přiznati. To by tak bylo! Školák!

Bude doma co nevidět! Kousíček dědinou, pak pořád po silnici, do kopce, s kopce a zas do kopce, pak se vyhne tomu lesu, ale ne příliš, bát se nebude, pak už uvidí svou vesničku a za chvilku bude doma, doma!

A šel rychle. Spěchal. Napřed dědinou. Zdála se mu teď tak rozsáhlou! Ráno minul jen několik domů a už byl u školy. A teď taková dlouhá řada domů. Nu ovšem, ráno přece měl trochu strachu před školou, nevšímal si tedy dobře cesty. Teď však, odbyv první den vyučování, už mužněji na vše pohlíží a kráčí dědinou a diví se její velikosti a počítá, kolikrát je asi větší než jeho vesnička. Konečně, u konce! A teď jen pořád po silnici! A míjel pole a luka, sestoupil do údolí a zase stoupal do vrchu (zdál se mu teď tak nějak vyšší než ráno) a ohlížel se už po tom lese, podél něhož má jíti. Neviděl ho na blízku, jen hodně v dáli, až za poli. Tím líp, že ještě není u něho! A statečně cupal dále.

Míjely chvíle, jeho les se mu neobjevoval, však také se neobjevovala jeho vesnička. Co je to? Zmáhal se ho strach, jakási tíseň mu sevřela hruď. A k tomu cítil hlad a začaly ho nohy bolet. Jak je to přece jen daleko do té školy! Ráno ho nohy ani nezabolely, ale teď už sotva jde.

Po obloze se převalovaly husté mraky, chvílemi drobounký, studený deštík postříkl silnici a pomáčel jeho chudičký šat. Nohy vázly, v žaludku cítil tlak. Však dojde! Možná, že mu přijdou naproti! (Maminka, myslím.) Vždyť vidí, že se stmívá. Ó jistě přijdou!

A zrychlí ztěžklou chůzi, aby jim uspořil cesty. Konečně už vidí domky! Ale nešel kolem lesa! Jak to? Už ví; právě vzpomínal na maminku a patrně ho minul, nevěda jak. Je on přece hrdina!

Zrychlí kroky; skoro běží k vesničce. Však už má čas! Rychle se tmí.

První domek! — Nesmírný strach mu projel tělem. Takového domku u nich není! Nohy mu hrůzou zdřevěněly, hlava se zatočila. Či se mýlí? Ne, ani toho rybníka u nich není, a jsou u nich domky jen po jedné straně silnice, kdežto zde vidí dvě řady domků po obou stranách cesty — ne, to není jeho vesnička! Kde se to octl? Kde je jeho vesnička?

Schvátila ho hrůza. A přece šel po silnici. Musí tedy jít ještě dál. Srdce mu bušilo, na čele vyvstal pot. A tak velice je už tma. Cosi strašného mu zakmitne mysli! Domů chce přece jít, chce být dnes doma! A sebere všecky síly a utíká, utíká — k domovu?!

Tmí se víc a víc a po silnici šel, klopýtal, vrávoral on, šestiletý hošík. Kam šel? Domů! V hlavě mu hučelo, nohy mdlely, oči se upíraly v před a chtěly viděti jen jedno: jeho vesničku, domek jeho rodičů. Ale neobjevovalo se ani jedno, ani druhé. Za to oči viděly něco jiného.

Ve tmě sešel se silnice, nohy jeho se bořily do rozměklé půdy pole. Pak šel po trávníku a zas po poli. Vzmáhala se ho mdloba; upadal vysílením, hladem. A strachem. Tam viděl cosi temného, příšerného — chvatně se vyhýbal — tam zase — čelo se mu zpotilo! Cítil, že na něho něco sáhá, že ho něco chytá. Nevýslovný strach vzbudil jeho poslední síly. Chvatně povykročil, klesl a kutálel se po stráni dolů. Chvíli ležel bez sebe.

Procitl zimou. Třásl se, ztuhlými prsty protíral si oči. Myslil, že je doma u maminky. A za-

tím tma, tma! A před ním cosi ještě temnějšího — les, a za ním černé stráně. Tma, smutno, pusto. Maminko, kde jste? Les šumí, chvílemi se ozve houkání sýčka. Někdy se cosi zatřepe u jeho hlavy — netopýr. Ale on hrůzou trne, oči upřeny do prázdna. Kde je? Proč není doma? A proč zde není maminka?

Je mu zima! A bojí se! Zas to třepetá u něho a udeřilo ho to do tváře! Z dálky slyšet hukot rohu — to je strašidlo? A jde už na něho? A vezme si ho? Vezme? — Maminko! — Plížil se o čtyřech kus dále, za ním zašelestí křoví; zdá se mu, že už to jde, že už to jde na něho. — Hrůzou zavře oči. Snad ho to mine. Neotevře jich, ať se děje cokoliv!

*

A neotevřel jich!

Druhého dne na lukách mezi lesy ležela ztuhlá mrtvolka, na jejíž rtech jsem viděl se chvěti ještě slovo: maminko, a v jejíž zakalených očích jsem četl otázky: Kde jsem? Kde je maminka? Co je to tam černého? Vezme mne to?

A lesy kolem klidně šuměly, volání bloudícího děcka zaniklo v nich bez ohlasu, mlčely, i když duše opouštěla hladem vysílené a chladem ztuhlé tělo hochovo — —

Přišel ze školy domů ne sám, nýbrž v průvodu. Otec ho nesl v náručí, za ním šla plačíc matka, za ní několik sousedů — —

Vrátil se ze školy — —

---

30. září 1906.

Jest krásný den pozdního léta. S oblohy tak čistě modré, že poskvrnky na ní nenajdeš, vy-

sýlá slunce proudy světla a záře na zemi. Pod září tou listí stromů se leskne, jemně ševelíc jakoby oddechovalo rozkoší pod polibky zářných paprsků slunečních. Celý kraj jako ze zlata. Vše se leskne, třpytí, září, blyskotá! V korunách stromů šumot včelek, mušek, jásavé výkřiky ptactva! Příroda jásá, dává radost, veselí . . .

Téměř uprostřed vesnice nízký domek. I ten ozářen jest leskem a jasem slunečním, ale jen na povrchu. Do vnitřku jeho radost a veselí okolí nepronikà . . . Nizounká světnička, že hlavou téměř o strop narazíš, o jednom malém okénku. V jednom koutě na dvou podstavcích několik prken, na nich drolící se sláma. A na ní — člověk. Člověk? Tváře na kost vyhublé, oči široce rozevřené, na rtech černavý příškvar. A z úst se derou vzlyky, stony, výkřiky, z očí se roní slzy, stékají po tvářích, volně; nikdo jich neutírá, nikdo se neptá, proč slzy tekou, proč ústa vzlykají . . .

Nemocný přestál tyfus, ale umírá dále. Nedostatkem ošetřování utvořila se mu na zádech a hýždích rozsáhlá proleženina. Kůže na tom místě zmizela a vidíš a rozeznati můžeš jednotlivé svaly, temně červené, chvějící se. Na nich hnis a mouchy . . . A člověk ten skučí, vzlyká, pláče, křičí — šeptá, umírá bolestí, vysílením a hladem . . .

A hned vedle září slunce, hýří krásou a teplem, vše živícím, zúrodňujícím; a vše jásá, plesá, a lidé chodí kolem plni hovoru, smíchu, chvílemi zaduní kočár z blízkého zámku, koně se třpytí, v kočáru smích — sjíždějí se k banketu . . .

---

1. října 1906.

Já smutná okna znám a není
snad smutnějších už oken více,
to do parku, jenž květ a pění,
jsou okna dětské nemocnice.

Jsou velká, bílá, mřížovatá,
a bolest chví se pode všemi,
jen hlavička se časem zlatá
tam zákolísá za mřížemi.

A dívá se v ty barvy květů
a v slunce, duhy vodotrysku
a na děti, jež honí se tu,
a na děti, jež hrají v písku.

Já vidím jen ten pohled palný
do bílých cest a v stíny stromů,
však slyším v duchu pláč hned žalný:
Ach mami — domů, domů, domů!

A pod okny, jen oči zvednu,
jde vůz mi černý ve ústrety:
to hlavičku zas vezou jednu
kams do trávníků mezi květy.

A. Klášterský.

*

I já vzpomínám těch oken, vzpomínám, co jsem tam viděl radosti, když dítě uzdravené s plesem objímajíc matku odebíralo se z nemocnice, vzpomínám i těch trudných okamžiků, kdy dítě smutně očička na všecky strany obracejíc chystalo se k smrti. Bývalo mnoho tam v tom vysokém domě na nároží zlatých hlaviček, bývalo tam mnoho her a dětského povídání, i mnoho bolestných výkřiků a slz. Pokaždé pak v duchu vidím dětskou nemocnici, když se mi dostane v léčení dítě nemocné difterií. Co to bývalo za hrůznou

nemoc! Bývala zvána „škrtičem dětí“. A také jím bývala! Velké procento dětí nemocí tou umíralo. Jak to bylo trapné viděti, jak se dítě pomalu dusí, ručkama po krku sahá, aby si ulevilo, dusivě kašle, křečovitě se svíjí, modrá, pomáhá si při dýchání nosem i celou hrudí — a vše nadarmo — jak jeho tvář se stává sinalou, jeho ručky a nožky studenými — jak dítě nedostatkem vzduchu umírá. Bývalo mi tak velice líto těch malých trpitelů; ještě dlouho potom, když jsem na kliniky dospělých vstupoval už s otrlou myslí, býval jsem dojat těmi nevinnými očky, tak smutnými a toužebně jako o pomoc prosícími, těmi malými ústy, která v nejvyšší bolesti znala jen jedno jediné slovo: Maminko!

Tyto scény znovu a znovu se mi vybavují ze vzpomínek, kdykoli rozpoznávám u dítěte diffherii, poněvadž ta nemoc to byla, která mne jednou velice zkrušila tak, že jsem pochyboval o úspěšnosti vědy lékařské, že mi bylo čehosi tak líto, tak líto.

Bylo to v jednom sále v domě s těmi smutnými okny. Na oddělení byl takový zlatohlávek, děvčátko; smávalo prý se tak mile, žvatlávalo tak vesele — teď jen dusivý kašel se z jeho hrdélka ozýval a na lících místo úsměvu se usídlil strach z čehosi neznámého, velikého, děsného. A to neznámé, veliké, děsné přišlo. Nemoc se zhoršovala; nastoupil okamžik, kdy se dítěti musilo uvolniti hrdlo stůj co stůj. Bylo sneseno do operačního sálu.

Tam uloženo na stůl, obnažen a uvolněn krček. Tak jsem je tam uviděl. Zlaté vlásky splývaly s

podložky, očka byla široce rozevřena, krček běloučký podložen. Přistoupil operatér a assistent. Do bílé kůže zajel nožík, krůpěje krve vyskočily a zbarvily krček. Pak se rozdělily svaly, objevila se bílá čára šlach a z roztahované rány podívala se poprvé na světlo obnažená průduška. Ale i do ní zajel nožík, zavzněl zvláštní sykot a do rány se vložila kanylka, upevněna tkanicemi, a dítě odneseno. Jeho ústa i nosíček mohly si odpočinouti. Dítě mělo dýchati kovovou trubičkou, vyčnívající z hrdélka a také dýchalo a zdálo se, že se mu ulevilo.

Ale nemoc se vysmála lidské snaze. Blány difterické zašly až pod kanylku a dítě se znovu dusilo, dusilo a brzy naposledy vydechlo. A já to dítě pořád vidím a zdá se mi, že tam kdesi mezi andělíčky se vznáší s takovou krvavou obrubou na krku, jak se krev řinula, a že i tam z jeho krčku vyčnívá ta studená kovová rourka, která měla pomoci dýchati a nepomohla. .

Na to vše vzpomínám, když teď dítěti nemocnému difterií s důvěrou vstříkávám serum, a když vidím, že tak velice, velice zřídka mne zklame. Cítím takovou úctu k tomuto zázračnému léku a myslívám si jen se závistí, co asi vše budou uměti lékaři příštích a příštích století. Snad dovedou i to, že jen lidé vyživší svůj život budou odváděti tribut Smrti a že ty malé, zlaté hlavičky budou si choditi do toho domu na nároží jen pro zdraví a že básník těch dob bude pěti ne o oknech smutných, ale o oknech štěstí a úplného vítězství vědy lékařské . . .

10. října 1906.

A oči byly němé a — mlčely — —

— — — — — — — —

A mlčel celý temný, opuštěný dům.

Leonid Andrejev.

*

Trudny byly jeho poslední dny. Zápasil o každý vdech a kašel neodbytně se mu vydíral z hrdla a ničil poslední jeho síly. Noci míjely skoro beze spánku; sotva zdřiml, budily ho rachoty v plících, které se draly ven — kašel ulevoval i zabíjel a toužebně čekal rána, vysílen kašlem i velikým potem. Ale co ráno? A co den? Co mu to přinášelo? Zase kašel, zase zápas o dech, zase ponuré myšlenky. Slábl čím dále, tím více. Jen stěží přešel světnici, pak už lůžka neopouštěl. Obličej jeho byl přepadlý, jevil známky utrpení; jen oči se leskly, poněvadž doufal.

Psal sice před několika dny: „Přijeďte se na mne podívat. Nápadně slábnu a cítím se velice nemocným. Ale prosím, abyste mi řekl pouhou pravdu; jsem na ni připraven a snesu ji.“ Jak by ji byl snesl! Sotva jsem pronesl první slovo útěchy, zazářily mu oči a oči ty se stále ještě leskly. Nebál se pravdy, nebál se smrti, ale — byl by přece rád žil.

A těma očima vždy těkával po řadě dětí, když kašlem vysílen klesal do podušek.

Plíce mizely. Srdce chablo. Dech se krátil, ruce stydly, nohy byly jednoho rána oteklé. Ale večer otok zmizel a oči zase zazářily.

Jedné noci však oči pohasly a lesk se do nich více nevrátil.

*

Jel jsem prohlédnout mrtvolu. V prvním pokoji nezastihl jsem nikoho. Patrně byly chvatně opatřovány věci ku pohřbu. Ke druhému pokoji vedly dvéře skleněné a byly pootevřeny. Slyšel jsem z pokoje tichý rozhovor. Přistoupil jsem k nim a vkročil nepozorovaně do pokoje.

Na slamníku ležel zesnulý, ale ne sám; měl společnost. Děti.

Stály vedle mrtvého, pozorovaly, posuzovaly. Nejstaršímu cosi svítalo o smrti, ale pojem nebyl jasný. A ti druzí? Divili se, že jejich tatínek tak dlouho spí.

A najednou přistoupí srdnatě prostřední hoch, sáhne rukou po hlavě zesnulého a prstíčky otevírá skleslá víčka jednoho oka a volá: „Tatínku, proč pak tak dlouho spíš?"

Víčka zůstala otevřena a do pokoje a na děti pozíralo oko velké, ale zakalené, dívalo se a neviđělo, dívalo se a — mlčelo.

---

14. října 1906.

Od časů stvoření, od první jeho chvíle
osudu každého mohutné nohy s výše
skráň každou tížily, na každém lpěly díle.

Vigny.

*

Býti dobrým! Vlévaje nemocným a umírajícím naděje v duši a vykouzluje poslední úsměv radosti na jejich bledých lících konám dobro. Někdy snad i někoho opravdu některým úkonem lékařským zachráním od naléhající smrti. Je to také dobro. Ale je to někdy dobrem opravdu, co či-

ním? Co jest vlastně konání dobra, nevím-li ničeho o budoucích následcích toho, co konám? —

*

Už třikrát jsem po krátkých intervallech četl román Španěla, B. Pereza Galdóse, „Marianela". Tak se mi líbil! Líbila a zarmucovala mne v něm pravda, že ideály tak často se obracejí na rub, líbil a zarmucoval mne lékař Theodor Golfin, který tak rád konal dobro a jenž vykonav veliké dobro, učinil veliké zlo.

Hned při prvním vstupu do dolů Socartských poznal zvláštní dvojici lidí: slepého Pavla a jeho průvodkyni, Marianelu. Pavel byl slepým od narození, ale maje bohatého otce byl vzdělán, ovšem dle svého způsobu; o zevním světě dostávalo se mu představ jen z líčení a popisů Marianeliných. Ty byly ovšem někdy hodně mlhavé a nesprávné, ale krásné byly vždycky; bylať dušička nevzdělané a nevzhledné Marianely všecka zaujata pro krásu a dobro, ani o tom nevědouc. Pavel rozmlouvaje dlouhé chvíle s Marianelou vycítil, jak je dobrá, a maje za to, že co je dobré, je i krásným, začal milovati Marianelu; vytvořil si o ní představu krásného, dobrého anděla. A Marianela? Ta byla ráda, že Pavel je slepý, vždyť aspoň nevidí, že miluje ji, tak ošklivou a nevzhlednou a znetvořenou. Je ráda, že nevidí, jakou vskutku je, vždyť ho tak miluje! — Přijde Theodor Golfin, proslulý oční lékař, ujme se Pavla, operuje ho a Pavel vidí. A Marianela? Cítí, kdyby ji teď uviděl, že by ho pojala ošklivost nad ní, a prchá před celým jeho domovem. Ten Pavel, který s ní celé dny chodíval, s kterým se tak pěkně hovořilo, který jí upřímně vy-

znával, že v její dobrotě vidí i její krásu, ten milý Pavel měl teď viděti, že miloval ohyzdu? — *Marianela* prchá, usiluje o smrt a ta se smilovává: *Marianela* umírá.

Je mi líto ideálů: jdeš po nich, toužíš blíže a blíže k nim, zbožňuješ je — nejednou dostaneš kamenem do hlavy a rub jejich tě zabíjí.

Je mi líto i Golfina. Pavlovi jeho umění dalo zrak a nový život, *Marianele* smrt. Golfin vykonal dobro i zlo. A bylo dobro opravdu dobrem, když Pavel dostal zrak? A bylo zlo opravdu zlem, když *Marianela* umřela? Těžko říci: nevíme, co z Pavla se dále stalo, nevíme, co by se bylo z *Marianely* dále stalo. Nevíme, nevíme. „Od časů stvoření, od každé jeho chvíle osudu každého mohutné nohy s výše skráň každou tížily, na každém lpěly díle."

*

Bude tomu hned deset let, co jsem zažil několik trapných hodin. Bylo to v krajním domku vesnice, dlouze se mezi dvěma četně frequentovanými silnicemi rozkládající.

Domek malinký; po náspu vešel jsem do tmavé síňky a z této do světničky, v níž byl tkalcovský stav, postel, hliněná kamna, vedle nich lavice a v koutě malý stolek. Tím byla světnice tak naplněna, že jsem tam nemohl ani několik kroků volně učiniti: všude bylo těsno.

Tam se tenkrát ozývaly výkřiky bolesti, tam dusný vzduch v sebe vnímal i mé vzdechy za klesajících sil. Konečně po trapných několika hodinách byla práce skončena. Však ne docela ještě! Jeden život, ženin, byl zachráněn; ale druhý, dítěte novorozence, uhasínal. Sebral jsem posled-

ní síly, ač ruce dřevěněly a v hlavě hučelo, a násilím uváděl jsem dítě v žití. Když ruce klesaly, maličký vlyk, vydírající se vždy po dlouhé době z hrdla dítěte, mne zase volal k práci a já jsem křísil, ač sám mdlobou klesaje. To trvalo plnou hodinu. Zápas o dech. Ale zvítězil jsem. Vdechy byly čím dále tím častějšími, kůže tělíčka růžověla, dítě ožilo.

Uléhal jsem tenkrát s klidným svědomím, že jsem skutečně zachránil dva životy.

A dnes? Z tehdejšího dítěte vyrůstá hoch, který je už teď paličem, surovcem, zranivším úmyslně už mnohokrát jiné děti i dospělé. Zcela bezpečně se dá souditi, že z něho vyroste obyvatel žalářů. A jeho matka? Tenkrát sice žila chudobně, ale dosti spořádaně. Dnes chodí žebrotou. Byla před několika dny u mne na prosbě a vyčetla mi, že jsem tenkrát měl nechat umřít ji i dítě —

Kdy konám tedy vlastně dobro? Nevím. I konati dobro je někdy trpké a neosvěží. A přece sotva zavolá, jdu, někdy s láskou, jindy s jinými myšlenkami a touhami ve vlastní duši, někdy čerstvý, silen, jindy klesaje vlastními trudy a rozvraty — a jdu a jdu — konat dobro?!

---

24. prosince 1906.

Však ten jen, kdo je sám, se bojí,
jen v opuštění není sil,
ten jistý je, kdo v duši svojí
hromičku lásky rozsvítil! (Klášterský).

Bol tříbí, bol zúrodňuje. (Nanseň).

Jest třeba srdce svoje zdržovati od tajného hoře a těžkého dumání, neboť tím se unaví lidské srdce a

brzy i prsa jízva rozryje — mozek a srdce zachvátí, člověk seslábne a brzy zemře.

(Stará ruská kniha, Lěskov).

*

Štědrý večer. Sedím sám a v srdce se vkrádá neúprosný stesk. Toužím po milém slově, po stisku ruky, po pohlazení hlavy — jsem však sám, sám, i ten můj pes zavřel své rozumné oko a spí. Toužím a se chvěji a nechce se pracovati; sedám si do koutka — uprostřed světnice cítím příliš samotu — a vzpomínám a sním a jásám i pláči.

Štědré večery osamělců!

Je tomu nějaký čas. Hoře mne navštěvovalo a na štědrý den udeřilo do krvava. Byl „štědrý“ den! Radost a Záře mizely, nastupovala Tma a Mlčení. Veliké, dobrotivé Slunce Života mi zapadalo.

Večer jsem musil k nemocnému, daleko, daleko. Podkovy koňů zvučně cvakaly po umrzlé půdě, nebe poseto bylo četnými hvězdami, na zemi místy ležel sníh. A hvězdy se třpytily, bleskotaly, jakoby se smály a si hrály, v mé duši hvězda uhasínala. V přítmí rozeznával jsem v dálce temné skvrny, lesíky. K jednomu z nich jsme se přiblížili a do něho vjeli. Větve stromů, jiním ošedlé, smutně šelestily a vítaly mne a šeptaly: „Zůstaň už s námi, zůstaň zde s námi!“

V hlavě zavířilo, v srdci zabolelo. Zavřel jsem oči, abych neviděl těch houpajících se a kývajících větví, a zadíval jsem se do své duše a viděl jsem v ní ránu velkou, krvavou.

A jeli jsme a les zmizel a viděl jsem pole a luka a v dáli velkou ves a podkovy chvílemi za-

třeskly a jiskry z kamenů vyletěly; mně chvílemi tepny v mozku hlasitě zatepaly a žhavé železo srdcem projelo. A zas les s řadou jilmů a a velký, rozložitý, starý buk! Co vše asi převiděl! Viděl slunce i mraky, hvězdy i měsíc — viděl-li i takovou Bolest, jaká teď kolem něho ujíždí?

Les šuměl a stromy se o sebe třely, někde zavrznutí, jako vzlyk a pláč — pláč, pláč, pláč! Dlouho jsem ničeho neviděl; byl jsem slepý Slzami.

Když jsem zas prohlédl, viděl jsem domky vesnice, kterou jsme jeli, a pak zas pole a luka a začernalé meze a luka a pole. V dáli skvrny lesů, tu a tam světýlko a nebe zářilo a nebe se lesklo, tak klidné, tak tiché, a po Zemi šla Bolest a rvala a drala a duši okrvavila.

Nemocnému jsem řekl, že nezemře. Měl radost, bláhový! A tiskl mi ruku a já jsem těšil, ale slov svých jsem neslyšel; vždyť tam kdesi uvnitř to stále hlodalo a hryzlo a hrozilo sešílením nebo nějakým jiným úderem. Měl jsem zažehnati svými slovy bolest cizí, bolest celkem nepatrnou, lidskou, a Bolest vlastní, Bolest veliká, nadlidská, řvala a slova jazyka přehlušovala. Chtěl jsem opětovati stisk cizí ruky a svaly vlastní ruky ochrnovaly pod Hořem duše.

A zase jsme jeli. Pod lesem vesnice. Kostel v ní ozářen a z něho zpěv jásavý, vítězný: „Narodil se Kristus nám!“ — Zatrnulo mi v duši a lapal jsem zvuky a jakoby velká vlna příjemně teplé vody se po mozku rozlila. Okna zářila a vzduch zvířený zvukovými vlnami mi povídal: „Narodil se Kristus nám!“

Vyjasnilo se v duši. Narodil se Kristus nám! A Bolest jakoby odtrnula; necítil jsem ji, neviděl jsem ničeho, oči zas oslepły slzami, ale duši se ulevilo, a zdálo se mi, že jedna buňka nervová k druhé poletuje a praví: „Upokoj se už, narodil se Kristus nám!“

A bylo pozdě v noci, když jsem přijel domů. Vzduch smutný, studený mne uvítal, díval jsem se skoro zvědavě po světnici, jako by se byla měla změnit, zraky zalétly na knihy, na psací stůl, vzpomínky z uplynulého dne začaly se vynořovati a tepny začaly bíti a echo vánoční písně mizelo a zavolala Bolest a zavzlykalo Hoře a do hlavy pral pocit osamocení jako velkým perlíkem — — —

Narodil se Kristus nám! Nám! *Mně také?*

*

Uplynul čas a zase sedím sám o štědrém večeru. Prožívám, vzpomínaje, znovu všecky jásoty i vzlyky minulých dnů a zavírám oči a vidím svou Duši. Je slabá, chorá, ještě po těžké nemoci. Ještě se celá třese a bázlivě přemýšlí, povstane-li či přiletí-li zas odněkud rána, aby ji dorazila, třese se a chvěje, však jakoby z venku do ní vnikl vzduch Vánoční Noci, prosycený Láskou a Jásotem a Radostí, povstává ze své slaboty a vyprovází i přijímá hosty. Vidím, jak k ní vcházejí v bělostném rouše Důvěra a Naděje a Síla a přátelsky se na ni usmívají, vidím, jak pomalu a pomalu, jakoby nechtíce, se vzdalují temnorouchá Bolest a Zoufání a Hoře a Pláč (— nedaleko za příbytkem Duše spatřil jsem i číhající černou Smrt —). A ještě se bílí Hosté neusadili a černí

úplně nevzdálili, když z venku vánoční píseň o narození Kristově mi v uši zalehla a otevřel jsem oči a nespatřil jsem už své Duše ani toho, kteří hosté v ní na stálo zůstali. Cítil jsem uklidňující odlesk bílých Hostů, ale tušil jsem ještě tmavý stín Černých, ruce se spjaly, aby vzdaly dík za Světlo minulého roku, ale slova díků uvázla na rtech, jakoby strachem, s kterými hosty asi hovořiti bude má Duše příští štědrý večer — — —

Narodil se Kristus nám?!

---

5. ledna 1907.

Bolestí člověk roste. Kdo netrpěl, nemůže říci, že zná žíti. (K. Kuffner.)

*

Téměř bez dechu přikvapil pozdě odpoledne mladý muž a vyprávěl: už 3 dny jeho dítě, malý tříletý synáček, jeho radost, churavěl, ale přece pobíhal, i mysleli, že to lehká churavost; ještě dopoledne si pohrával, ale teď, odpoledne, začíná těžce dýchat, skoro se dusit a je docela ochablý. Prosí, jen co nejrychleji pomoci jeho synáčkovi.

Jel jsem. Hvězdy vycházely, sníh se třpytil, zvonky zvonily a otec vyprávěl o synkovi, jak ho má rád, jak se zase těší, že bude zdráv, a jakoby zvuk zvonků srdce tišil, vypravoval o příštích svých radostech se synkem.

Dojeli jsme. Vkročil jsem do jizby. Prvním pohledem sevřelo se mi srdce, tušením, že útěchy nedonesu. Dítě ssinalé, chroptící, polostudené. V krčku plno pablán difterických, z úst odporný zápach.

Pozdě! Zákeřná nemoc tiše si připravovala svou oběť, aby ji pak náhle zachvátila.

Vykonal jsem injekci, dal dítěti sílící lék, ale smutně jsem se podíval na rodiče, na bábu i děda vedle stojící, nedávaje naděje.

V okamžiku zhroutila se matka na zem, vlasy si rvala, plakala. Odcházeje, slyšel jsem jen vzlykot a slzami přerývaná slova: „Zdrávas královno, matko milosrdenství, matko milosrdenství — !“

A zase jsme jeli houstnoucím šerem. Hvězdy se třpytí a lesk jejich se zachvívá mrazivým vzduchem, modravé světlo se rozlévá po sněhu, na němž bleskotají jiskérky jako milliardy démantů. Sáně tiše ubíhají po umrzlém sněhu, všude ticho, klid; příroda spí. Jen chvílemi zašumí nedaleký les jak oddech spící přírody. A v dáli v údolí světla městečka a za těmi zase bílá pláň a v ní tmavé skvrny lesů. A v ten čistý vzduch, v ten velebný mír přírody chvílemi zavzní vzlykot vedle sedícího muže, zachvívá se hruď zdrceného syna tiché, spící, klidné matky přírody, a v slzách se ozývá: „Maria! Maria!“

Pak zarosí se oči slzami a cítím pravdu slov, že, kdybychom slz neměli, musili bychom umříti nebo sešíleti: Duši se ulevuje, uhosťuje se v ní ponenáhlu klid, ne klid spásný, ale klid matky přírody, mrazivý, studený, klid práce a povolání . . .

---

30. ledna 1907.

Srdce jest u člověka hlavním motorem pro pohyb krve v cévách krevních. Jest to orgán ponejvíce ze svaloviny sestávající, uložený v dutině hrudní, za

hrudní kostí. Váží asi 364 g a vnitřek jeho je rozdělen v předsíně a komory — — (Z anatomie.)

*

Duše a srdce lidské — to jsou taková nevybadatelná moře, do nichž se spouštějí potápěči, ale jejichž dna nikdy nedosáhnou. (Jahn.)

*

Nemine dne, abych neviděl nemocného srdcem a nemine téměř měsíce, abych neviděl umírání srdcem. Ten poměrně malý ústroj svalový se svými několika jemnými blanitými chlopněmi, svými pravidelnými tluky je vlastně celé naše žití. Srdce tluče, krev naplňuje tepny, krví sval pracuje, mozek myslí, oko vidí, ucho slyší.

Než srdce někdy umdlévá, chorobno, nemocno. Tu tíže v hrudi, tlukot nepravidelný, příliš silný, ozvy provázené šelesty, jindy velká, svíravá bolest v hrudi — to vše je začátkem utrpení a prvním vanem chladné smrti. A srdce klopytá, klopytá, až dále nemůže. A krev už jen líně plní tepny, žíly se nevyprázdňují, končetiny zduřují, v dutinách těla hromadí se voda, celé tělo mění se v beztvarou hmotu, až srdce doklopytá a poslední dech se vznese ze ztýraného těla lidského. A jindy zas těžké zápasy o dech, pocit nezměrné slabosti, zvláštní bleskovitá bolest jsou to, které srdce vysýlá a člověk postižený cítí meč nad hlavou a jen stěží dovoluje přístup naději. A náhle někdy meč spadne, oko nemá ani kdy naposledy pozříti na ty, které rádo vídalo, zavírá se bez rozloučení a z rodiny mizí člen a zazní pohřební zpěv a zaduní hlína na rakev a tam kdesi v knihách úředních výkazů jen jedna památka po zemřelém trvale zůstává, slova vědy: Nedomyka-

vost chlopně té a té. — Zánět svalu srdečního. — Zkornatění tepen srdečních. —

Toť stručné označení chorobných tluků srdce a jejich konce chladnou vědou. A věda vniká ve všecky součásti srdce, zná jejich význam a choroby, pomáhá srdci choroby překonávati, ale srdce přece přes pomoc, jakmile začne klopytati, chorá, chorá, až usne docela.

A hle, to srdce beztoho tak často chorobami tryzněné a bičované a pod nimi klesající přejímá a bere na sebe ještě jiné „choroby“. Jakoby nemělo dost svých vlastních! Miluješ-li a chvěješ-li se slastí anebo zoufáš-li si a hyneš bolestí, ve všem ti srdce věrně přizvukuje. Ubohý sval soucitný! Věrný druh lidských radostí i žalostí! Sám neúnavně a stále činný bere účast na lásce svého nositele, tepe živě a radostně, dává-li láska radost a štěstí, svírá se zvláštní bolestí, trpí-li jeho pán a zamžívají-li se mu oči hořkými slzami. A vše, radost, slast, očekávání, štěstí, žalost, utrpení, bolest, vše s člověkem cítí jeho srdce, jásá s ním, pláče s ním, s ním žije i umírá. Ba věrnost jeho jde až na samé hranice smrti. „Cor ultimum moriens“, srdce naposledy umírá; když oko už uhaslo a svaly ochably, když nerv už necítí a ucho neslyší, srdce ještě tu a tam zatepe, jakoby ještě chtělo pomoci, a teprv část po části ochabuje, ochabuje, až se zastaví docela, poslední ústroj těla. A pak je konec, konec! A hlína zasype nemoc vždy a zasype i choroby vědě neznámé, zasype lásku a dobro a štěstí a radosti, zasype i bolest a hoře. „Eh, ty srdce lidské, moře rozsáhlé, po němž plynou

koráby velké i malé! Eh, ty hrobko veliká — lidské srdce!“ (Mordovcev.)

Usneš někdy i ty, mé srdce! Vznášelo jsi se se mnou nad oblaka, jásalo, plakalo — slzami však jakoby jsi se lepším stávalo. Snad budeš „jako ty druhy stromů, jež nevydávají svého balsámu na rány lidské, dokud ostří sekery neporaní je samy.“ (Chateaubriand.) Po každé bolesti jsi se mnou klesalo, ale zas vstávalo, hvězdu před sebou jasnou, zářící. Však jak dlouho vydržíme, srdce mé? Která vlna krve, vržená do tebe steskem a šíleným smutkem, učiní do tvých chlopní první trhlinu? Kdy mně oznámí tvé tluky, že se blíží klid a ticho?

Nevíme to, mé srdce, jen tušiti můžeme — —

Ale přijde čas, kdy se uložíš mezi hlinou zasypaná srdce cizí, mezi srdce skácená chorobami vědy, chorobami svých svalů a chlopní nebo chorobami svých nervů; či se uložíš mezi srdce, která trpěla jinými nemocemi? Mezi srdce trpěvší pýchou, ctižádostí, zlobou, záštím? Ne, mé srdce, tam tě nezakopou! Vidíš, za všecku námahu, kterou jsem ti způsobil, za všecku bolest, kterou jsi se mnou snášelo, za všecku práci, kterou jsem ti připravoval víry svého mozku, vrhajícími pravděpodobně velké vlny krve v tvé jemné nitro, za to vše láskou a dobrem obestřu svou duši, abych se ti odměnil; chci, abys přišlo mezi srdce dobrá, milující, mezi srdce zhrocená „chorobami“: láskou, oddaností, dobrotou. A nejraději bych, kdyby pravdu měl básník; vynasnažil bych se, abys i tam se dostalo, svítilo a tak nebylo zapomenuto:

„Ty tiché hvězdy nad tou zemí tesknou,
to srdce lidská jsou, jež dobro chtěla
a toužila jen, lásky růžemi
by pokryla se zem ta strouchnivělá,
a vlastní rány kryla přede všemi".

---

23. března 1907.

Lékař musí míti resistentní tělo, aby ho činilo schopným vystavovati se i největším námahám beze škody. Zvláště se musí zavčas otužiti proti nastuzení, které ho při jeho povolání často ohrožuje. Slabé zdraví je jeho povolání na úkor, když nespaní, neustálá činnost ve dne i v noci, rychlá chůze, dlouhé pobyty ve vzduchu, vydychovaném nemocnými, nakažlivé nemoci, pitvy, duševní affekty bez přestání naň doléhají. Proto jest potřeba, aby lékař rozumným cvikem svých tělesných sil, otužováním se proti vlivům povětrnosti, střídmostí v požitcích všeho druhu si získal trvalého zdraví.

(Liehrsch, die wahre Lebenspolitik des Arztes, 1842.)

*

Je k půlnoci a já, ač těžce unaven, zapisuji si dnešní den, poněvadž se mi zdá, že tím způsobem si ve své samotě ulevuji a že už už na mé sdělování — zdáť se mi hovorem — přichází účast z úst přátelských a povzbuzení.

Ačkoliv v druhé polovici března, zima neustává, ba zuří takové vichřice sněhové, jakých nebylo ani v prosinci nebo v lednu. Také celý dnešní den zuřil vichor, přinášeje chvílemi sebou spousty sněhu. Jezdil jsem celý den a těšil jsem se na večerní klid. Však k večeru jsem byl volán do vesnice hodinu cesty vzdálené na horách ležící. Jeli jsme. Vichr dul proti koňům, tak že jen stěží se dostávali v před, ba chvílemi se zastavovali, nemohouce vichru zmoci. To se opakovalo

tím častěji, čím výše jsme vystupovali; neboť tím prudším se tam stával vítr a cesta se plnila sněhem. Tohoto bylo čím dále, tím více, a místy zahrazoval cestu vysokými záměty, které jen stěží koně proráželi.

Jeli jsme zvolna, zvolna; zatím se sneslo úplné přítmí; vichr dul stále zuřivě a sníh se usazoval na vlasech a vousech i šatech.

Asi půl hodiny před vesnicí dále koně nemohli. Cesta kryta byla sněhem tak vysoko, že jeti nebylo lze. Koně nemohli, člověk lékař musil. Nechal jsem povoz u lesíku a sám si razil cestu k cíli vyhýbaje se daleko na pole nakupeninám sněhu i brodě se jím. Utrmácen a klesaje v kolenách dospěl jsem po velké námaze ve tmě vesnice, šel kus cesty jí dolů a k domku nemocné. Únavou sám sotva moha mluviti potěšil jsem ji a vydal se na zpáteční cestu. Vítr se zatím obrátil a dul zase proti mně a to tak silně, že mi metal sníh do tváře směrem přímým. Neviděl jsem ničeho. Nesmírná vichřice zahalila sněhem ovzduší, takže se úplně setmělo. Šel jsem po paměti. Co chvíle jsem padal přes mez narážeje na zmrzlé hroudy. Jindy zase jsem se octl v takovém zámětu, že jsem jen stěží a pomocí rukou se z něho vybrodil.

Sotva jsem oči pootevřel, abych se zorientoval, ucítil jsem pichlavou bolest od vlétajícího do nich sněhu. Bolest až slzy z nich vynutila, takže se zakalily a nedaleko stojící stromy a keře se v nestvůrné hmoty strašidelných obrysů přetvořily.

Klesal jsem překážkami a únavou neslyšel jsem ničeho, jen stálý hvizd vichru a hukot rozvířeného vzduchu. Tváře pálily, uši i ruce mrzly a

bolely. A já stále šel a padal a zvedal se a zase šel a padal.

V husté peršce sněhu dostal jsem se asi daleko od silnice. Cítil jsem, že chodím po lukách; místy jsem se úplně probořoval v polozmrzlé bahno. Nevěděl jsem, kde vůz, a kde jsem já. Po celodenní námaze poklesly síly a srdce bušilo a dech se krátil. Klesal jsem na mysli, cítě, že bez pomoci neodolám zhoubné vichřici. Což ona zvítězí? — —

Cosi mi zašeptalo v ucho, někdo mi pootevřel oči a obrátil mé tělo jiným směrem. A ono šlo jím, jako na tajně daný rozkaz. Asi po 20 minutách jsem uslyšel zasupění koňů a spatřil obrysy povozu. Úplně mokrý vsedl jsem do vozu a zavřel oči smrtelnou únavou a přece jsem stále slyšel ten tichý šepot a jakoby jemný dotyk, který mne v opačnou, správnou stranu obracel. Něčí duše mne vedla. Věřím v telepathii. —

A proto teď, o půl noci, ač únavou schvácen, zapisuji si dnešní den i své utrpení dnešní i tajemné působení duší mnohým k útrpnému úsměvu, sobě k úlevě a potěše a jak dík tajemné Moci.

MODLITBY.

Duben 1907.

Každá modlitba je pravá, vnuká-li ji láska a milosrdenství. Ohnet.

*

Byla neděle a svátek. Příroda voněla první vůní nastávajícího jara, stromy se zelenaly heboučkou, svěží zelení a slunko svítilo a vysýlalo

celé spousty zlata na budící se zem. Slavno a krásno toho čistého rána obráželo se i ve tvářích lidí, jdoucích za hlasem zvonů. Volal je do kostela zvukem široce se po kraji rozlévajícím a oni šli, muži, ženy, děti, ve svátečních šatech; a sváteč- no jakési se jim usazovalo v očích i lících, tu veselé, tu klidné, modlitbou povznešené. Tak jsem je potkával, jeda k nemocnému. Šli jednotlivě i v houfcích, tiše i hlučně hovoříce a zvony zpí- valy a hlásaly Boha a volaly k modlitbě a v duši se rodila taková divná touha moci se důvěřivě pomodliti a do základů vymodliti, aby se v ní snesl mír a klid.

Tak svými zpěvy zvony očarovávaly duši a ona trnula chvěním, kterému nikdo nerozuměl a které přece bylo velikou, nadšenou modlitbou, horoucí prosbou i díkem.

A mimo šli lidé a míjel jsem ticho i hlučno, mlčení i slova, chladnost i dětsky důvěrnou zbož- nost, míjel jsem různé touhy, ale vše bylo jaksi sváteční, příroda i lidi, tváře i vzduch.

Vůz zastavil před malou chaloupkou. Vstoupil jsem a záře a slavno svátečního dne zmizelo, a já jsem se octl ve tmách všedního, nejvšed- nějšího dne. Ale i v nich se rodila modlitba.

Živitel rodiny! Dvě malé děti skoro bez obleku krčily se v koutě tmavé jizbičky, oči jejich těsně se zavíraly víčky o červených okrajích i před těmi nepatrnými paprsky světla, vnikajícího do světnice. Na jednom lůžku stařenka maličká, tře- soucí se, slabotou už jen šeptající, na druhém — její syn, živitel její a dvou dětí. Utrpení jevilo se mu ve tváři a vstával, abych ho mohl vedle lůžka vyšetřiti. Sáhl po dvou tyčích, které měl

vedle lůžka a které mu sloužily za berly, a pomocí jich namáhavě se skládal s lůžka. Míšni nemoc, měnící hmotu nervovou ve vazivovou, ochrnula mu na polo nohy, takže jen o tyčích a to ještě šouravě a vrávoraje se dostal s velikými obtížemi k blízké stolici. Polo ochrnut hledal pomoci. Proč by neměl ozdravět? Vždyť všecko je v pořádku, až na ty nohy. I chuť na jídlo má, ba velikou chuť, ale už dlouho nepracuje a ničeho nevydělává a má — hlad.

Popošel jsem k stařence. Prosila o pomoc pro syna. Sama je už stará, ráda by mu v práci pomáhala, ale síly jí už nestačí. Jinak by ještě byla zdravá, ale syn nevydělává a ona má — hlad a tím seslábla.

A děti v koutě? Ubohé! Zelinovitě zažloutlá pleť, zduřelé tváře, vychrtlá prsíčka — kolik toho a co asi pojedí za den!

Hlad! Hlad! Hlad!

Dusila mne lítost, oblila mne tma a dusno.

Vytápal jsem ze světnice do síňky a z této ven. Bože! Venku krásně, vzduch voní a se leskne, na všem zlato svátečna a nedělního klidu a z dálky zvony zvoní a zaznívá i malý zvonek, zvěstující klonícímu se lidu veliké tajemství přítomnosti Boha. A jistě tam lid četně hlavy kloní a ústa vyslovují modlitby. Kolik je jich pravých?

A já stojím na prahu domku, dívám se v jasno a světlo, za sebou maje temno a hlad, a ke mně se připotácí stařenka, zemdlená stářím a hladem, a k zvukovým vlnám jdoucím od zvonů přidružují se vlnky malé, jako šepty, z úst stařeniných: „Můj Bože! Můj Bože!“.

A ta slova se mi zdála velikou modlitbou, že mi srdce jihlo, že se i mé rány otvíraly a že i mé rty zašeptaly: „Můj Bože!"

A slunce zářilo a svítilo a vzduch se slavnem zrovna chvěl a zvony z dálky zvonily a já tonul v divném žalu, žalu člověka i žalu lékaře.

---

5. května 1907.

Soudní lékařství dělí se v oddíl biologický a thanatologický. V posledním oddíle hrají hlavní úlohu prohlídka mrtvol a jich otvírání. Tu jedná se př. o to, zda-li smrt zemřelého byla přirozenou, či násilnou, v tomto případě pak, zda-li smrt nastala vraždou nebo sebevraždou atd. Všecky ty otázky jsou velmi choulostivé a zodpovědění jich vyžaduje nejvyšší svědomitosti i odborných znalostí lékaře.

(Pagel, Einführung in das Studium der Medizin.)

*

Jest dnes málo lidí, jejichž štěstí a životní síla nesídlí mimo ně v jiné bytosti nebo věci. Skoro každý se podobá zárodku; přijímá to, co jej oživuje, z ohniska života, které není v něm, a jestliže jej nerozvážně odloučíme od něho, jest pochybno, ne-li nemožno, zda se udrží sám o sobě.

(Gobineau, Asijské novelly.)

*

Dívám se na pitevní příbor a vidím vlny bušící na srdce lidská, vlny vody kalné, špinavé i vlny vody čisté, ale výšky příliš veliké, tak že ničí. Vzpomínám zloby a nenávisti a drsnosti i černých náhod a opravdové lítosti, vzpomínám srdcí bez lásky i láskou umírajících . . .

— — Vyšetřovali jsme ho pod kolnou. Na hlavě rána, kol ní krví spečené vlasy, oko otevřené, výrazu drsného, urputného. Ani ve smrti

a po smrti se nezapřelo. Nevidělo rádo nikoho, jen na rvačky a opojné nápoje se zalíbením pohlíželo, jinak neznalo soucitu ani lásky k nikomu, ani k starým rodičům, a vedlo jeho ruku na jejich šediny. A když jednou matku do krvava ztýral, otec ho ztrestal; ale trestal přísně. Vyřinula se krev z hlavy i z nosu i z ucha a syn padl rukou otcovou, maje zlomenu leb a my pod kolnou mrtvolu vyšetřovali a vedle ve světnici ztýraná matka klečela a modlila se za syna i za otce — — —

— — V umrlčí komoře leželo robátko. Jakoby spalo. Jen to čelíčko bylo lítostně svraštěno. A jak by nebylo? Vždyť vedle mrtvého roběte střídaly se otázky a odpovědi. Soudce k ženě: „Znáte to dítě?“ Žena: „Jak pak bych neznala, to je mé dítě!“ Soudce: „Tedy vy jste matka tohoto dítěte?“ Žena: „Ano, proč bych zapírala!“ A čelíčko mrtvolky jakoby se čím dále, tím více svrašťovalo a zdálo se mi, že i ta lékařsky otevřená mrtvolka za chvíli propukne v pláč, v pláč lítostný, že matka své vlastní dítě odložila v lese a nechala umřít hladem a zimou, nechala vydechnouti malou dušičku do temna a děsna tak divně hučícího lesa — — — —

— — Až z hrobu musila vstáti, aby svědčila. Spala už čtyry měsíce, když probudily ji údery lopat a motyk na rakev; pak zase po tak dlouhé době ji zalily paprsky slunce a v uši jí zalehly hlasy lékařů chystajících se k práci a vzdálený hukot hrozícího se lidu. A strouchnivělý šat se trhal a ruce v zápěstí zelené od obtočených růženců byly tak pevně spjaty, jakoby úpěnlivě prosily, aby se spánek těla nerušil. Či snad dě-

kovaly Slitovníku, že úklad přece bude potrestán? A svědčila; svědčil tekutý mozek i rozryté útroby hrudi i břicha. Svědčilo vše, však ústa nemohla mluviti, aby vysvětlila, kdo v ně jed vložil, a za chvíli tělo pitvou zmenšené jako bolestí shrouceno, že vrah utíká spravedlnosti, kladlo se zase v hnijící rakev, a ruce už nebyly spjaty; nepomohla modlitba, nepomohl dík; marně tělo své zbytky dalo v oběť. A zaduněla hlína a zadrnčely hrábě a slunce svítilo na čerstvě nahozený rov, pod nímž ležela mrtvola i po smrti nadarmo zkrvavená.

*

— — Bylo to za slunného zářijového odpoledne. Listí košatých starých lip hýřilo barvami a slunce líbalo stromy, líbalo náhrobní pomníky na hřbitově a líbalo i dětské máry v jednom koutě stojící i na nich ležící mrtvolku čtyřletého děcka. Ubohá mrtvolka! Vlasy měla ohořeny, oči neznatelny, tělo i nohy spáleny. A ty ručky! Jen ohořelé kosti z nich zbyly a ty vztyčovaly se do čistého vzduchu jako volajíce o pomoc. Ó jistě, že zoufale se vztyčovaly před 3 dny, kdy hlídačská bouda, v níž dítě leželo, najednou ohněm vzplanula a je dusila a pálila a dýmem dušičku jeho z těla odvedla. — Bylo to za zářijového odpoledne a já dosud přijížděje k místu hrůzné smrti vidím ohořelé ruce a slyším bolestný pláč i poslední tichý vzdech čtyrletého dítěte —

*

A viděl jsem těla dětí i dospělých, těla zkrvavená i bez ran, těla zabitá i sama se zhubivší, těla ošklivá nebudící soustrasti, páchnoucí i po

smrti alkoholem a výstřelky vášní. Ale viděl jsem i těla, na nichž bylo znáti utrpení a bolest, těla nemyslícími tupená, cítícím slzy v oči vhánějící.

Takový divný úsměv zůstal na jeho mrtvé tváři. Obličej nesvědčil o stáří, ale vlasy na spáncích byly už zběleny, po vysokém čele táhly se hluboké vrásky — a na všem, ač bylo mrtvo, ležel úsměv, úsměv, kterým srdce pukalo a kterým i kamení z ruk lidí vypadalo. Umřel, poněvadž nemohl žíti. Divoká bolest brala mu mozek a srdce, byl tak velice churav. A nikdo mu nerozuměl. A nervy jeho se chvěly víc a víc, jejich záchvěvy se stále zvyšovaly, hlava stále hořela, srdce tak divně bušilo, celé tělo slábło, jen mozek vířil — a pak přišla ještě větší Bolesť a trpěl nevýslovně, tím více, že trpěl sám. Zemřel —

A ležel klidný, ač se zdálo, že ještě po smrti jeho nervy se chvějí a srdce po čemsi touží, ale zdálo se to jen; už měl klid, už srdce nebušilo, ale také nebolelo a divný úsměv a zvráskované čelo a předčasně zbělené vlasy činily, že kamení z rukou lidí vypadlo.

— — — — — —

Dívám se pitevní příbor a vzpomínám zloby a nenávisti a drsnosti i černých náhod a opravdové lítosti, vzpomínám srdcí bez lásky i láskou umírajících . . .

---

7. května 1907.

Neb kdyby dokonalý byl
v nadané duši soulad sil,
jí zjeven byl by příští čas,
a varovat by mohla nás
svou předtuchou i dohadem,

zlých nehod, v ústrety jimž jdem;
leč tělo nemá moci té
zřít příští věci určité,
a temné zná jen tuchy. Chaucer.

*

Je to takové velké tajemné kolo ten Osud, plné záhad a hádanek! A přece někdy i jeho tajemství se lehce vysvětlí a bizzarnost jeho jevů působena jest nepatrnými příčinami, maloučkými prášky, tak maloučkými, že je třeba několikasetnásobného zvětšení, abychom teprv poněkud poznati mohli prášek, který řídil ohromné, tajemné kolo Osudu.

To jsem asi četl ve kalícím se, vytřeštěném oku člověka, umírajícího tuberkulosou. Zvláštnost a bizzarnost osudu! Umíral v téže světnici, ba na témže lůžku, na kterém se před 40 lety narodil.

Dala mu tenkrát matka jeho do života trvalé dědictví. Ať už mají pravdu ti učenci, kteří tvrdí, že bacill tuberkulosy přímo přechází z matky na plod, nebo ti, kteří myslí, že dítě dědí jen jakousi disposici, která skoro zpravidla je činí takovými, že teprve později, ale snadno přejímají z vydychovaného vzduchu matčina nebo otcova zhoubné bacilly, jisto jest, že můj umírající před 40 lety ať z krve matčiny nebo její výdechem dostal od ní pro život dědictvím průvodce věrného, ale zároveň nepřítele úskočného a smrtelného. A nepřítel ten usadil se kdesi v hochu, zařídil si tam svou domácnost, množil se, ale vše opatrně. Hochu ublížit nechtěl, chtěl svou moc ukázat na muži, plném síly a života, a umínil si, že provede osudu bizarrní kousek, že dovede svého nositele z daleka zase na to místo, kde

se narodil, a na témž místě že ho zase nechá umírati. Ovšem on sám zemře s ním, ale jen částečně; o své potomstvo se už dobře postará.

A tak žil utajen v hochu a hoch rostl a byl zdráv, a z hocha vyrostl statný mladík, vyučil se řemeslu a vyletěl do světa. Byl obratný, učelivý, pilný a silný a troufal si v svět; a bacill kdesi uvnitř své úskočné záměry přenášel na množství těch, kteří z něho vyvstávali.

Svět mladíka nezklamal; za práci a píli se mu odměnil a z mladíka se stal muž, který nevázal se na domácí hroudu, nýbrž v cizině daleko, daleko od rodného domku, po štěstí sahal a opravdu je uchopil. Stal se zámožným živnostníkem.

Na domov pro práci málo vzpomínal. A přece ho s domovem cosi těsně poutalo, něco strašlivého, o čem nevěděl, a co se každou chvíli vyřítiti mohlo ze svého úkrytu jako nějaký báječný, strašidelný pavouk. A jednou vyšlo to strašidlo.

Úskočnost a potměšilost bacilla se ukázala v jasném světle. Když můj umírající si poprve oddechl, cítě, že existence jeho je zabezpečena, a když poprvé jasně uviděl před sebou klidnou a bezstarostnou budoucnost, uviděl bacill také svou chvíli a začal svůj útok. A rozmnožil se hojně a plíce muže chátraly a cévy pukaly a muž kašlal a chrlil krev a uvědomil si, že je vážně nemocen.

Pak začal zápas! Zápasilo tělo samo sebou, pomáhaly mu léky, můj umírající jezdil tenkrát jako štván do léčebných míst a k věhlasným lékařům — a bacill potměšile ryl a ryl a muž slábl, slábl. Bacill vítězil.

Ale obyčejné vítězství ho neuspokojilo. Chtěl si zahrát na osud!

Tenkrát vznikla v chorobném muži myšlenka, podívat se do svého rodného kraje. Zdálo se mu, že tam se jistě uzdraví. A používaje posledních sil jel a jel, pustami, horami, vesnicemi, městy, až uviděl svůj rodný domek. Stál maličký, schoulený vedle vysoké, lesnaté stráně, v údolí plném luk a vůně.

Nemocný si oddychl! Hned se mu ulevilo! A spal několik nocí klidně na témž lůžku, kde se byl narodil, v téže světnici, kde poprvé se o chůzi pokusil — jak se mu teď zdála malinkou! — bacill vyvrcholil své vítězství. Začal útočiti dnem i nocí a nemocný sípěl kašlem, třísnil se krví, dusil se, vzlykal — umíral.

Zemřel tam, kde se narodil, zemřel týmž nepřítelem, kterého před 40 lety v sebe dědictvím přijal, zemřel — maje oko vytřeštěné možno v týž kout světnice, v který se dívalo oko matčino, když ho rodila i když sama umírala.

Vrátil se v dům otců svých.

---

8. května 1907.

Jako meteor, ne sice neobyčejné velikosti, ale za to tím zářivější zakmitl se Bohumil Havlasa naší literaturou. A jeho život byl také takovým meteorem; neklidný, vždy na chvíli zářící, ale brzy zapadající, až jednou — a to velice brzy — zapadl na vždy.

Ani docela nevystudovav, zmizel Havlasa „z obzoru“ přátel, a teprv za čas ho objevili. Toulal se po Čechách s hereckou společností. Pak žil

nějaký čas klidně, ale pak zase zmizel; odebral se do Hercegoviny mezi povstalce s nimi bojovat. Pak se zase vrátil do Prahy na čas, ale brzy zaše ujel na Šumavu. Brzy potom učinil velký skok z vlasti; za války rusko-turecké postavil se mezi řady Rusů potírajících půlměsíc a přestáv krvavý křest, zemřel, 25letý, ve vojenské ruské nemocnici v Alexandropoli pod Kavkazem — jako ruský dobrovolník (r. 1877).

Meteor! Dobře o něm pěje Čech ve své básni „Na hrob Havlasův":

„Chtěl's žít, jak slušno pro nadšení syna,
chtěl's půdu deptati jak volný oř."

*

Proč si vpisuji Havlasu do denníku? Jednak proto, že byl synem lékaře. A byl bych ho chtěl poznat, otce Havlasova! Vždyť z jeho duše jistě něco přešlo do duše Bohumilovy, a pak jistě on to byl, který aspoň z části — té skutečné — se stal modellem k lékaři Sylvínu Vl..., kterého nám Havlasa líčí ve svém románu „Tiché vody". Lékař Sylvín je to, kterého se jménem Havlasovým musím pojati v denník. Vždyť to byl velký lékař a velký člověk!

*

Byl panským lékařem v D. Muž čtyřicetiletý, vyznamenávající se překrásným okem a pověstným klidem. Klid? Skutečný? Voda úplně tichá? A přece někdy „vodu ve hluboké kotlině obmezují, svírají či vězní horské stěny; není takové vodě nevolno?"

Měl psa Luska a měl ho rád. Přišel jednou náhodou do chudé chaty, kde ležela nemocná žena. Její dcera neměla peněz na léky. Sylvín ji matku léčil a vyléčil a vzal si za to štěně, odsouzené k utopení. Byl to pak věrný Lusk.

Doktor byl ženat, měl děti a byl chuď.

Pracovna jeho: prostá úprava, na stěně dva reliefy, Krista a Husa, pod prvním nápis „Ukřižování", pod druhým „Upálení", vedle reliefu obraz umírajícího muže mezi svými drahými s odleskem úplné beznaděje ve tváři, pak řada knih. A ve stolku byl ještě obraz a na něm nápis: „La femme — dieu" — „Žena — bůh!"

Která žena byla lékaři Sylvínu bohem? Jeho či cizí? A která mu dávala klid a věhlas lékařský? A nerozvlní se nikdy tichá voda? — —

Sylvín byl krajně svobodomyslným a utvořil si i svou víru, již nadšeně vyznával. Přivedl ho k ní jeho obraz umírajícího muže: „Vždy, kdy zapomínám léče nemocného, že celé své umění musím soustřediti, celou svou sílu vynaložit, abych jej vrátil životu, vždy pohlednu na onu rodinnou scénu a duše má mi praví: Buď větším, než chceš býti, buď mocnějším, než smrť! zachraň! A já nedbaje na čas, namáhání, tím méně na velkost odměny, stávám se lékařem, jemuž bohem, svědomím, jest lidskost!"

A byl velice dobrým a lid ho miloval; a jeho srdce se chvělo zvláštními záchvěvy, jichž nikdo netušil. Byl svobodomyslný, ale ne nevěrec. Ovšem jeho bůh byl bůh lásky a lidskosti, ne bůh nauky a litery. A toho boha se naučil ctít z bolesti a poznávané bídy, z krásy přírody a z dobra — plynoucího ze ženy. „Příroda nebo Bůh,

nezáleží na jménu, dokázali své nejvyšší umění, stvořivše mužství a ženství, a ti urážejí, hanobí samu tvůrčí sílu jakkoli nazvanou, kdož se odvažují odlučovat jedno od druhého!"

Tak se leskle odlišoval lékař Sylvín od svého okolí, že musil být milován. A milovala ho baronka, šlechetná paní, dobře mu rozumějící. Než on jí nemiloval, ač z ní mnoho čerpal pro svou duši. Ona to nebyla, na niž se vztahoval nápis: Žena — bůh!

Byla to neť její, jeptiška, která rozvířila tichou vodu. A sama poznavši dobrotu a ušlechtilost Sylvínovu vzplane k němu láskou, ba mu ji sama vyznává. A klidný Sylvín? — Utajuje své záchvěvy, vymlouvá Amatě její lásku, a sám trpí a bolestí by vzkřikl, jak velice ji miluje. Amata však to tuší a cítí, že bez něho žíti nemůže. Na osamělém hradisku loučí se s ním i se vším kolem sebe, a tam odtud si odnáší to hřejné až do věčnosti slovo Sylvínovo: Miluji tě, Amato! —

Amata jde pak políbit děti Sylvínovy, jde pohladit jeho psa a pak v noci — se zastřelí. A Sylvín, ač těžce churav, ještě jí jede pomáhat, ač vše marno, a pak brzy ulehne sám a umírá chrlením krve.

Hle! co mu dávalo klid tiché vody a věhlas lékařský! Náboženství lásky a lidskosti a — žena. A miloval jako slunce, ale „co miloval, to hluboko pochovával v srdci svém před světem".

Tichá voda vířila proudy divými jen v hloubce; hladina její byla vždy klidná a pluly po ní lodičky sebezapření a lidskosti. —

*

Pod Kavkazem tlí srdce Havlasovo, ale duch jeho jistě často zalétá nad českou vlast, kterou on tak miloval, a tomu duchu za krásnou ideální duši lékaře Sylvína obětuji ve svém denníku.

---

30. května 1907.

— — cenou lékař mnoho mužstva jiného převáží —

(Homér.)

*

K vlastnostem dobrého lékaře vedle vědomostí patří ještě jakési x. Není tímto x duše projatá láskou a vnitřní bolestí? Není to láska a utrpení a hoře vlastní duše, co činí lékaře dobrým lékařem?

(Z vlastních zápisků.)

*

Podivno jest, že je poměrně málo knih, jichž hrdinou je lékař. Teprv vždy za dlouho dostává se mi do ruky kniha podobná. Ostatně se vždy činí o lékaři jen zběžná zmínka, buď pěkná nebo ještě častěji nevlídná. Ale v pravdě lékařských románů je skutečně poměrně málo. Tyto si ještě dělím na takové, jichž autor je sám lékařem, a na ty, jichž autor není nebo nebyl lékařem. Zajímalo mne sledovati všechny tyto knihy a mám už celou řadu výpisků. Prozatím si na čisto v denník vpisuji Zolova „Doktora Pascala".

*

Doktor Pascal byl šedesátník, měl vlasy a vousy sněhobílé, jevil se však pln mužné síly, tváře tak svěží, tahů tak jemných, s očima doposud jasnýma a tak dětinně pohlížejícíma, že by ho člověk

pokládal za mladíka s napudrovanými kučerami. — Ač byl muž svobodomyslný, nestaral se aniž překážel radostem věření, neboť nepokládal za své právo, odepírati někomu blaženost víry. Dobře ho charakterisuje jeho služebná Martinka, pravíc o něm: „— jaké to neštěstí, že takový ctihodný muž zabíjí beze vší příčiny svou duši! Neboť po 30 let neublížil nikomu tím nejmenším. Pravé zlaté srdce, které by si odepřelo poslední sousto. A při tom laskavý, vždy v dobré míře, vždy veselý, pravý dobroděj. Je to věru hřích, že se nechce smířit s Pánem Bohem.“

Byl učencem. Vynalezl nový lék, jímž chce lidi uzdravovati. Žije samotářsky, podivínsky.

Bádal o dědičnosti, bera si za základ svou rodinu, poněvadž se v ní vyskytly zajímavé případy psychos, perversit, alkoholismu atd. Matka jeho se naň zlobí, že chce roznášeti hanbu rodiny, doktor jí odpouští s neobsáhlou snášenlivostí učence. —

Nemá než jediné víry, víru v život. Praví: „Život jest jediný božský projev! Život, toť Bůh, velký vládce, duše všehomíra! A život nemá jiného prostředníka, než dědičnost; dědičnost plodí svět!“

Jinde praví: — „Věřím, že budoucnost člověčenstva je v pokroku rozumu vědou. Následování pravdy vědou je božský ideál, jaký si člověk musí vytknouti. Vše je domnění a marnivost mimo poklad pozvolna nabytých pravd, které se nikdy neztratí. Souhrn těchto pravd neustále rostoucích, dodá konečně člověku nevypočítatelnou moc a důstojnost, ne-li štěstí —.“

Byl velmi dobrým. Chudí lidé tiskli mu ruce, byli by mu nohy líbali, vzhlíželi k němu s očima vděčností se lesknoucíma. —

Jeho mladá příbuzná, Klotilda, pokusila se na vybízení matky doktorovy všecky jeho spisy spáliti. To doktora rozrušilo tak, že onemocněl nervově, a když sám analysoval svůj stav, dostával sám strach před rodinnou šíleností.

Slábl nervosou. Pochyboval o lékařství, nechtěl si dávati léčivé injekce. Pak povolil, uzdravoval se, ale pracovati nemohl; jak začal pracovati, byl blízek mdlobě. Když se přesvědčil, že Klotilda docela už nemíní mu vzíti jeho spisy, uzdravoval se rychleji. Pak se styděl, že ho, učence, znavení a rozrušení tak přemohlo, že by byl opravdu zšílel.

Poznává, že miluje Klotildu. Touží po ní. Ale nutí ji, aby si vzala dra. Ramonda, aby neklesl. Dr. Ramond měl svou usměvavou a nádhernou hlavu, hlavu lékaře, jejž ženy zbožňovaly, s vlasem a vousem černým a hustým.

Klotilda však sama se rozhodne pro Pascala. A teď žijí šťastně, jen a jen své lásce. Jak se milují!

Dr. Pascal navštěvuje nemocné jen pro potěchu. Cítí veškerou malomoc therapie. Empirismus je mu nesnesitelný. Soudí, že uzdravovatel jest jen šťastně nadaným hadačem. Dělá injekce vodou místo své tinktury a nemocní zázračně se uzdravují.

Defraudací svého notáře Pascal schudne. Ale i v chudobě jsou s Klotildou dále šťastni svou láskou.

Jednoho večera dostal tlučení srdce tak, že sotva neomdlel. Podivil se tomu nemálo, neboť netrpěl nikdy žádnou srdeční vadou, a myslil, že se vracejí jeho nervové záchvaty. Aby uchránil Klotildu další bídy, posýlá ji pryč, k příbuzným. Sám zůstane samoten a trpí, trpí.

Za čas, v říjnu, měl Pascal záchvat srdeční: bolestné píchání kol srdce, které se rozlezlo po celých prsou a sběhlo po levé ruce. Zdálo se mu, že ho to rozdrtí a studený pot ho polil. Záchvat trval minutu.

Jak vůbec lékaři bývají slepi co do vlastního zdraví, tak ani on nebyl by si pomyslil, že srdce jeho mohlo by býti uchváceno. Teprv dr. Ramond diagnostikuje sklerosu (zkornatění tepen). Pascal ví, že brzy zemře, a posílá pro Klotildu, chtěje býti aspoň ještě nějaký čas šťastným. Ale záchvaty hrozí ho udusiti dříve, než Klotilda přijde.

Už takřka umíraje rozmlouvá s drem. Ramondem o životě. „Dráždění těla dotykem se zevnějškem působí činnost vnitřní, napjetí, pohyb, idee. Práce je regulatorem žijícího všehomíra. Není-li dráždění ze zevnějška dostatečné, musí therapie poskytnouti dráždění umělé."

Nový záchvat, 10 minut trvající! „Ach, ty srdce udatné! jak hrdinsky dovedeš bojovati! — Jaký to sval plný důvěry a ušlechtilosti! Milovalo jsi příliš, tlouklo jsi přes příliš a proto teď pukáš, udatné srdce, které nechceš umříti a které se zvedáš pořád, chtíc tlouci ještě a ještě!"

Další záchvat; zrak strhaný. Pascal mluví sykavě a namahavě. Temné lkání uklouzlo mu se rtů. Což to trápení nebude mít konce? A přece chce ještě viděti milovanou, drahou svou Klotildu.

„Bylo to srdcervoucí s bohem, které sotva jekal, strašný bol, jejž cítil, že nemůže ji uviděti ještě jednou.“

Poslední záchvat! — Doktor ohromnou sílu vynaloživ jde a zapisuje své úmrtí do rodokmenu písmem se třesoucím, jež vyjadřovalo jeho lásku a rozruch jeho ubohého srdce.

Poslední slova: „— čtyry hodiny — srdce se zastavuje, v srdečnici už není červené krve — záklopka měkne a trhá se — jde to příliš rychle — Klotildo — —“

Tvář jeho byla namodralá. Chtěl vydechnouti, stáhl rty, otevřel svoje ubohá ústa, jako pták, který lapá po poslední trošce čerstvého vzduchu. Pak umřel. — — —

*

Typ lékaře samotáře, milujícího, trpícího, proto lékaře dobrého vůči jiným. K sobě byl lékařem dobrým jen v umírání.

---

11. července 1907.

Samička čmeláčí vystaví buňky a snese do nich vajíčka. Z těch se vylíhnou larvy, které se zprvu živí připravenou pro ně zásobou a když ta dojde, musí samička přinášeti novou. Dospívajícím larvám ovšem buňka nestačí, a má matička jejich hodně práce, aby vyspravila rychle všecky trhliny, které se na ní učiní, neboť larvy nesmí býti vystaveny vnějšímu vzduchu. Mimo to zahřívá samička jak larvy, tak z nich se vytvořivší kukly ve chladných nocích teplem vlastního těla. Když pak se mladý čmelák chystá do světa, pomáhá mu samička tím způsobem, že vršek zámotku kolem uhryzuje. (Klapálek, Ze života hmyzu.)

*

Pozoroval jsem před několika dny dojímavou scénu. Bylo vzato holubům mládě a uzavřeno

nedaleko holubníku do klece, aby se připravilo pro kuchyň. Nebylo v kleci dlouho a už staří je našli a poděšeně poletovali kolem klece úzkostlivě pištíce. Chvílemi sedali na klec a ohledávali zobáky příčky, jakoby hledali pro holoubě cestu z ní. A zase chvílemi odlétali a sbírali po dvoře zrna kukuřičná a přinášeli je mláděti a krmili je. A vůbec neopustili klece do té doby, dokud z ní holoubě nebylo vzato. Cit zvířat!

*

Cit lidí!

Byl jsem volán kdysi k těžké chvíli mladé matky. Chvíle byla opravdu velmi těžká. Po 3 hodiny jsem meškal v dusné jizbici a úsilně přemýšlel a namáhavě pracoval. Ve světnici se ozýval nářek a křik rodiččin i mé hluboké vzdechy a hojně tekl můj pot a mísil se s krví rodící ženy. Snažil jsem se všemi způsoby umění zachovati dítě živé. A konečně se mi to podařilo. Radostně jsem konstatoval první hluboký vdech roběte, za nímž pak brzy následoval první pláč a první nářek. Proč jen to novorozeně tak příliš bolestně se ohlašovalo? Já jsem to nevěděl a ono to už asi tušilo.

Cítě se spokojeným nad vykonanou povinností byl jsem radostně rozechvěn, že jsem zachoval jeden život, a pohladil jsem hlavičku dítěte rukou ještě zakrvácenou a položil je vedle matky, těše se na to, co mne při porodech vždy tak dojímá. Chtěl jsem spatřit obvyklou scénu: rodička, ač vysílena, nakloní se k maličkému roběti, usměje se na ně, vztáhne po něm ruku a v očích se zjeví cosi, co jest jen matce vlastní.

To jsem chtěl zase vidět a chtěl jsem se tím odměnit za přestálou námahu. Ale hrůza! Matka rodička podívala se na dítě, pak je drsně od sebe odstrčila se slovy: „Jdi, neřáde!"

Zamrazilo mne po celém těle, ustrnul jsem a nikdy potom neodpustil té ženě, která zapomněla pro vlastní bolesti, ač už přestálé, na lásku k dítěti.

A dítě leželo vedle a mělo na hlavičce ještě krvavé stopy od mého pohlazení. Bylo to pohlazení rukou krvavou, ale tušil jsem, že možno bylo to pohlazení první a poslední v jeho životě. Či čeho se mělo naditi, jsouc hned v první chvilce života od vlastní matky tak drsně přivítáno?

*

Na místě, kde od silnice v pravém úhlu odbočuje jiná, stojí kamenný kříž. Na něm visí pozlacená socha mrtvého Krista. A pod sochou na podstavci kříže jsou tři vypouklé reliefky: sv. Marie, sv. Jana a sv. Josefa. Na kříži Láska a pod křížem Láska.

A kolem toho kříže šla jednoho dne matka a vlekla své malé, několikaměsíční dítě. Velice se na ně zlobila. Už několik týdnů je nemocné a stále se svíjí a stále naříká a pláče. Přece snad nechce, aby u něho stále seděla! Vždyť ho nacpe kaší vždy tak, že hladu míti nemůže; tedy co pláče? K lékaři přece se s ním vláčeti nebude, ani za ně peníze utráceti!

Tak si myslila matka, ale konečně ne tak k vůli dítěti, jako proto, aby křikem ji dítě netrápilo, šla do mé ordinace. Šla kolem kříže Lásky, sama v srdci svém chovajíc zlost na své dítě.

Poučil jsem ji o nesprávné výživě dítěte, vytkl jí, že dítě zanedbala a netajil se obavou, že dítě už tak velice zubožené asi brzy zemře. Nevlídně mne matka vyslechla a podotkla, že tedy asi by bylo škoda lék kupovat. Pokáral jsem ji pro neochotu k dítěti a ona šla.

Léku nekoupila; nemá-li rázem zbaviti ji křiku dítěte, proč ho kupovat?

A vracela se zase s dítětem k domovu a přicházela ke kříži Lásek. A Lásky se smilovaly! Zavanul malý vánek od kříže, políbil vpadlé temínko dítěte a dítě hluboce vydechlo a vánek unášeje tento poslední výdech, vznášel se vysoko mezi bílá, peřinovitá mračna a k jásavě modré obloze. Chtěl s dušičkou dítěte hodně, hodně daleko od matky, která teď nesla si už jen mrtvolku.

Lásky kříže se slitovaly.

Matka polituje jen toho, že cestu konala nadarmo; škoda cesty! Když chtělo dítě umřít, také mohlo umřít už, než se vydala na cestu.

Na rozcestí silnic stojí kamenný kříž a na něm mrtvé Lásky: Kristus, Marie, Jan, Josef. Což opravdu jsou ty Lásky mrtvé?

Nevěřím; vždyť od té chvíle, co matka své dítě cestou zemřevší kolem něho se zlostí nesla, zdá se mi, že tvář Kristova je bolestnější, oko Marie smutnější a že líce Jana a Josefa jsou jako stínem potaženy . . .

---

23. července 1907.

Nechť v hrobu temnotách tvá mysl bloudí,
vždy na světlé se žití vrátíš hned,
když z dětských očí v srdce mír ti proudí.
(Heyduk, Ritornelly.)

Hořký tón minulého záznamu vznikl vzpomínkou na smutně hledící očka dětí, toužících po lásce a políbení a nedocházejících svého přání. Vedle některých jiných trnů mou duši zraňujících jsou to hlavně pohledy na trpící děti, které mi pak celé hodiny a dny ztrpčují. Nechci snad následujícím přirovnáním dítě profanovati, ale cítím, že původ mé lítosti nad bolestmi a utrpeními dítěte je týž jako lítosti nad utrpením němé tváře: trpí, cítí bolest, nespravedlnost, mají tušení o lepším osudu jiných a — nemohou si pomoci.

Proto byl jsem nelítostným a rozhořčeným, zaznamenávaje si minule mateřská srdce bez lásky. Ale dnes je mi skoro líto, že jsem tak zpranýřoval dvě tvrdá srdce. Zasluhovala toho, jednal jsem správně, ale — nemohu za to — působí mi lítost, mám-li někomu i zlo vytknouti.

Vždyť přece zase jsou přečetná srdce, přeplněná láskou k maličkým a dobrotou k nim. Vzpomínám si na celou řadu lidí ubohých, mezi nimiž jsem slyšel prosby o zachránění dítěte třeba na obtíž jsoucího a určeného k životu plnému strázně a bidy! Vidím v duchu ty utýrané tváře matek přinášejících své děti z dalekých vesnic po špatných cestách v chumelenici sněhové, za vichru a dešti do mé ordinace! Únavou klesají, pot se s nich leje, ale s radostí slyší slova potěšná a přicházejí znova a znova.

A pamatuji si, jak jsem ošetřoval nemocné dítě potulných komediantů v jejich bytě — komediantském voze — a jak jsem byl překvapen starostlivostí a péčí matky jeho. A nevím dobře, jak popsati dojem, který jsem měl, když mi jed-

ňou cikáni přinesli nemocné dítě a úpěnlivě prosili o jeho záchranu a zrovna mi vnucovali peníze.

Je mi líto minulého záznamu, vždyť snad přece vedle řady dětí ubohých, trpících, zbědovaných vinou matky neb otce stojí větší řada těch, které jsou svým rodičům nebem a jimž láska rodičů je světlem — andělem strážným.

*

Ubožák! Až do poslední doby se živil poctivě, sebe, ženu a čtyry děti. Měl malinký domeček — chatrč, kousíček pole a vydělával za tkalcovským stavem 60 haléřů denně. Jak to dělal, že se živili, neví, ale žili.

Najednou začaly ho bolet nohy a cítil bolesti v kříži. Z počátku si z toho nic nedělal, myslil, že je přemožen, přepracován, a doufal, že to přejde. Ale nohy slábly a nemohly mu už sloužiti při práci za stavem. Také bolest v kříži se stupňovala. Nemohl už ani sám bez pomoci choditi.

Ležel v lůžku, když jsem ho navštívil. V jednom koutě chudé jizbice ležel on, ve druhém pak stál odmlklý stav, který, ovládán mužem, živil rodinu. Nemocný s úzkostí sledoval mou tvář a kolem lůžka stála ta jeho drobotina.

Bylo mi úzko! Co jsem měl říci? Shledal jsem kostižer obratlů bederních. Bylo jisto, že nemocný se neuzdraví, ba že za čas ochrne na nohy úplně a ještě za čas že zemře. Jak jsem to měl říci jemu nebo jeho ženě?

Už nevím, co jsem řekl, ale dovedu se pamatovati, že oči nemocného zjasněly, že mi tiskl ruku, že děkoval. Ale myslím, že úplné obavy

že své mysli nevypudil. A jak by mohl při tolikeré bolesti a při tolikeré bídě!

Já tu a tam pomáhal chudákům odvraceti od dětí hlad a nemocnému nohy těžkly a těžkly.

Nějaký čas jsem ho neviděl; jen děti jeho přicházely se zprávami a odcházely s díkem.

Pak ale mne překvapil on sám. Přišel o berlích, těžce a obtížně se šouraje, přišel s očima zářícíma a obličejem tak radostným, že jsem v prvním okamžiku nedovedl si vůbec mysliti, co mi tak potěšlivého přináší. A co nesl?

Přicházel mi povědět, že se jim narodilo páté dítě! Oči se mu leskly, tvář zářila opravdovou radostí, byl všecek zjinačen a i ty poloochromlé údy jakoby se chtěly oživovat — a já viděl v blízké budoucnosti úplně ochrnuté tělo a smrt a v přítomnosti i v příštích dnech viděl v duchu v koutě stojící tkalcovský stav, smutný, když mlčí, smutný, i když mluví — —. Vydělává pro celou rodinu šedesát haléřů denně!

*

Dítě! Co jest to dítě? Jaká jest to moc? Já nevím! Ale pozoruji a cítím, těším se i lituji, raduji se i pociťuji svou nesmírnou malomoc, vidím-li jejich četná utrpení . . .

---

4. srpna 1907.

Mně proč teskno bylo, proč slzely zraky,
s sluncem den když zašel za zsinalé hory;
haslo když zoře, a zvon
když zazněl krajinou tichou?
Blízké předtušení snad to bylo smrti? —
Myšlénka, zvukové že mne zvou zvonů
s jasným dnem k hrobu temnu? —
Tam že klesnu opuštěný? — Mácha.

Bylo to jednoho dne v létě, když se mu ozvala neobyčejná bolest v temeni hlavy a od té chvíle jeho život jaksi kolísal. Vynořila se mu v mysli náhle představa, že kdysi zůstane na světě sám (— duši —); zhrozil se toho, předvídal chmurné všeho toho důsledky a bránil se vzniklé představě. Ta se však zažírala čím dále tím hlouběji v mozek a tížila ho.

Usídlilo se mu úzko a strašno v duši a usmrcovalo ho to.

Z počátku dlaně a stisky přátel na několik dní vždy ještě zaplašily chmury ducha, později však ani tolik nedovedly. Začal se čehosi bát a mozek jeho byl jako napjat zhoubně rostoucími zlými myšlenkami.

Spal neklidně a vstával ráno neosvěžen. Práce ho přestala těšit a konal-li ji, konal ji mechanicky.

Chvílemi padla mu veliká tíseň na prsa a on prchal ze světnice, aby zdi se naň nesesuly a prchal před lidmi, aby mu něco neučinili.

Tak mu bývalo úzko! K smrti úzko! A cosi jako černá pavučina mu spínalo mozek a nemohl ji protrhnout. Jen chvílemi se mu to podařilo, a to, když nejvyšší úzkostí poháněn, ulevil si před několika málo, kterým důvěřoval. Ale jejich blahodějná moc jaksi mizela. Vždyť někdy pátral nedůvěřivě i v jejich obličejích, neskrývají-li něčeho před ním, netají-li se s něčím.

A tak žil z úzkosti do úzkosti a den byl proň utrpením a noc byla pro něho jednou velkou slzou. Oh, těch nocí! Čtení ho brzy znavilo a on pak ležel, upíraje oči v prázdno a těžce zápase s vidinami svého chorého mozku.

Obilí dozrávalo a on slábl. Cítil, že to, čeho se bál a co mu dosud bylo neznámým, se blíží. Ještě dosud nevěděl ovšem, co to je, ale tušil toho blízkost a svou neodvratnou z toho zhoubu. Jeho zrak se kalil, ochaboval, před očima, jako by stále mušky poletovaly, a také v uších mu několikrát divně zaznělo nebo zase naopak se mu zdálo, že méně slyší.

Někdy si myslil: Kéž by to už bylo dnes! Nevydržím déle! — A jindy zase sténal úzkostí a strachem, plakal a líbal talismánek a pokusil se o bývalou dětinskou víru v Boha, zda-li by to nepomohlo.

Obilí žloutlo, chýlilo se ke žním. Jeho nitro vřelo jako výheň, ale stravovalo se tím samo. Díval se na vše tak, jako by to viděl už naposledy. Už neuvidí této meze, toho lesíku, té silnice! Neuvidí? A bál se a přál si žít i přál si umřít. Vlastně ani nevěděl, čeho z obého si má více přáti, co by bylo pro něho lepším.

Nastaly dny pozdního léta. Vzduch jako mlhou prolinulý působil jeho duši bolest. Jednoho odpoledne, schvácen smutkem a děsem a strachem těkal po polích a uviděl jednu část své blížící se zhouby: Obilí s pole zmizelo a strnisko, jako veliká nesmírná rána volalo dutinami svých posečených stébel do dusného vzduchu o smilování.

Udeřilo mu to jako kladivo do duše, do mozku, do uší, do očí. V hlavě mu zavířilo a on vytušil, že nevyvázne. Smrt jeho duše se blížila. Neujde!

A prchal! Prchal před samotou, prchal před lidmi. Ve tváři každého myslil nacházeti nepřátelství a úskok a byl přesvědčen, že oň ukládá. Což až

vůbec zůstane sám? Absolutní samota ho děsila i lákala. Kde je absolutní samota?

Nespal. Jeho tělo se chvělo. Myšlenky divě těkaly, honily se, ale všecky šly jakýmsi černým kruhem. Jasných okamžiků už téměř ani nebylo. Paměť pro jiné věci chabla. Zájmu pro okolí nebylo. Jen ve své duši žil a v ní se stápěl a ta ho hubila svými chorými výplody.

A pak děs a smutek vyvrcholil. Plížil se okolo stodoly a viděl skupinku lidí a slyšel hučet stroj mláticí a vedle cepy mlátit. Zatrnul! Krev se v něm zastavila, srdce se tak rozbušilo, že myslel, že hruď prolomí. Co to? Hrůza! Pravda! Cepy mluví! Bijí na mlat a volají na něho: U-bi-je-me! U-bi-je-me! A vedle mlátička jásavě řinčí a příšerně se vysmívá: Cha-chá! Cha-chá!

Stál ohromen! A pak pádil, prchal, utíkal a v hlavě mu vířilo a v hrudi srdce bušilo. A co tep srdce, to slova: U-bi-je-me! U-bi-je-me! A hned za tím zas: Cha-chá! Cha-chá!

To bylo to, čeho se bál; už je to tu. A nevěděl, kam utéci. Pole se černala a se všech stran ozývaly se cepy a hučely mlátičky a všecko to volalo a se smálo — u-bí-je-lo, cha-chá, chachá!

Co pomůže jít k přátelům o posilu? Nepomůže! Přestali nebo nechtěli mu už rozumět; neměl jich. A ostatně kdo ví, zdali by i oni se nesmáli a také naň nevolali! A někde daleko mezi poli pasák si zpíval — o něm; jinde oráč oral a si pískal — myslil posměšně na jeho opuštěnost; ve stodolách lidé se smáli — jemu — — všecko se naň hrnulo, hroutilo, ho děsilo, bilo, usmrcovalo.

A všecek vzduch a všecka voda a všecka pole a všecka tráva pochytla už volání cepů a posměch

mlátiček a do duše jeho to pralo jako ostré hřebíky zatloukané kladivy: U-bi-je-me! U-bi-je-me! Cha-chá! Cha-chá!

*

Jednoho rána za prvního zásvitu denního vnikalo do světnice zas volání a vysmívání cepů a mlátiček, ale marně volal cep, marně se smál stroj. Oko jeho uhaslé strnule se dívalo ve strop světnice a vzduch těžký čoudem z dohořívající lampy obléval tělo člověka opuštěné všemi, opuštěné i tou Silou a Milosrdenstvím, jež tak vzýval, opuštěné i tou chorobnou duší . . . Zůstal sám!

---

25. srpna 1907.

Přísahám Apollinu, lékaři, Aeskulapu, přísahám všem bohům a bohyním, a volám je za svědky, že vší svou sílou a svědomím tuto přísahu a povinnosti dokonale vyplním:....

.....Způsob života nemocných vždy dle svého nejlepšího svědomí tak zařídím, aby jim byl k užitku, a vždy je od škody a ublížení chrániti budu. Žádnému, i kdyby o to prosil, nepodám smrtícího jedu, ani nikoho k užití ho nikdy nesvedu. Bez zločinu a poskvrny chci žíti a svému umění se věnovati. Do kterých domů vejdu, tam vejdu vždy k blahu nemocných a k jich potěše..... Kéž bych, když bych této přísaze dostál, byl úplně šťasten ve svém životě a ve svém umění a kéž bych slávy dosáhl u všech lidí na všecky časy; kdybych však křivě přísahal, ať opaku toho propadnu.

(Z přísahy žáků Hippokratových 460—377 př. Kr.)

*

Bródy Sándor to vypravuje: Balassa Imre vyhledal si na mapě jméno úplně neznámé vesnice a umínil si, že si tam zajede a že si z ní odvede nevěstu. Učinil tak a našel tam bledé, choré děv-

če, Sněženku. Zasnoubil se s ní. Zdálo se mu, že ji má rád.

Ale jednou na cestě k ní zbloudil a byl zachráněn od smrti zmrznutím lidmi lékaře Bannaie. V domě tohoto se pak zotavil a poznal i jeho dceru Io.

Zvláštní to byl člověk, ten lékař Bannai. Drsný na pohled, ale ve svém nitru obětavý pro své nemocné, zevnějškem neúhledný, ale v duši živící různé filosofické theorie. Byl filosofem, vzdělancem; ovšem ke stáři si utvořil svou filisofii vlastní a dle ní žil.

Jedno miloval vášnivě: svou dceru Io.

A když viděl, že Balassa ji a ona Balassu miluje a když došel přesvědčení, že Io bude velice trpěti, poněvadž Balassa i přes to, že Io miluje, chce slovu danému Sněžence dostáti, tu sám ucítil velikou bolest a obrátil svou filosofii ve směr, kterým své Io mohl pomoci. — „Jakým právem může choré, neduživé, chudokrevné děvče ubírati život dívce zdravím kypící, schopné dáti mužovi zdravé děti? Má dcera je zdravá, má tedy větší nároky na život v celém jeho rozsahu, než ona, která náhodou se stala nevěstou Balassovou a která nebude ho moci nikdy splna uspokojiti!“ —

Bannai filosofoval. A všude i vždy na vrch vyplývala jeho dcera a jeho veliká láska k ní. A ta zvítězila.

Bannai se dal volati jako lékař k ochuravělé Sněžence a otrávil ji. Pro štěstí své dcery!

Myslilo se, že Sněženka zemřela přirozenou smrtí. Byla pochována, Balassa si vzal Io za ženu a byli šťastni.

Ale Bannai i přes filosofii měl svědomí. Nelitoval toho, co pro svou dceru učinil, ale cosi jako kámen leželo mu na duši. Pocit, že spáchal něco nepravého.

A kde je trest? Kde pokuta za hřích? Otrávenou Sněženku pochovali jako přirozeně zemřelou! Kdyby aspoň se musil hájit, bránit, upokojilo by ho to snad!

Když myšlenky nedaly pokoje, šel a udal se, že otrávil Sněženku. Vykopali ji, ale bylo jim líto rozrušiti krásně zachovalé a krystallky sádry jako postříbřené tělo Sněženčino; a ostatně nevěřili Bannaiovi. Jistě jest nemocen, chor, jistě trpí fixní ideou a udání jeho je z choroby.

A Bannai stojí bez trestu a pokuty, udiven a nejvýš nespokojen: čím odpykat svou vinu, když svět ho trestat nechce?

Nevěřili mu, ale mezi Balassu a Io, dosud tak šťastné, se cosi vkradlo. Byla to myšlenka, nebylo-li udání Bannaiovo přece pravdivé. Jejich až dosud dokonalé štěstí se zakalilo, stín mrtvé Sněženky vstoupil mezi ně.

Io odejde od Balassy a trpí. Io trpí! Jak to může snést Bannai? Jak může jeho Io trpěti? Jeho Io! Nesmí trpěti! Pro dceru vraždil, pro dceru bude i lhát i křivě přisahat! —

Šel a zranil se schválním pádem těžce. Pak dovrávoral domů. A těžce už dýchaje, chopil ruku dceřinu a vykřikoval: „Přisahám, přisahám... byl to klam, bylo to šílenství, není to pravda! Popova dcera umřela sama od sebe, tiše a klidně. Já jsem toho neučinil..."

...Nemohli zjistiti, upadl-li opravdu a zemřel na nějaké vnitřní poranění, či umřel-li sám, o své

vůli. Zemřel-li tak, jak oni lidé vzácné energie, kteří léhají si s tím úmyslem, že více nevstanou? ... Ať již dokonal jakkoli, snášel asi v posledních hodinách děsná muka duševní; usmívavé, skoro hladké, vysoké čelo a malý jeho nos nabyly takřka komické tvářnosti, jako asi vyhlíží pes utlučený a do příkopu hozený.

A zeti svému zanechal dlouhý list, v němž všemožným způsobem naznačoval, že Sněženku on nezabil. A na konec v listě psal: „Neučinil jsem toho, neučinil, na svou čest! Proč bych teď lhal, kdy nemá nade mnou již moci žádná spravedlnost, žádné právo! Jak mohl bych lháti teď?“ ...

Nu ovšem, proč by lhal? A Balassa čte list a nechápe velké lásky otcovy a jeho duše se upokojuje a spěchal ke své ženě a objali se radostně a pokračovali ve svém štěstí plném životě. —

— — — — — —

A Sněženka dříme v podzemním lůžku. Nepoví nikomu, že ji zabili. Neřekne to a snad ani nechtěla by říci, že Bannai lhal, že měl sílu lháti i v poslední chvíli života, jen aby dceru svou šťastnou učinil. Vraždil po druhé pro ni, teď zabil tím její stín.

A také Bannai spí; pro dceru přestal býti lékařem a byl jen otcem, pro dceru vraždil, lhal, křivě přísahal. A teď nechce ničeho věděti a přeje si jen, aby ta země, která ho kryje, byla hodně tvrdá, aby nic k němu s jejího povrchu nedolétlo. Spí schoulený, zkrvavený, umučený — ale dcera jeho je šťastná!

1.—2. listopadu 1907.

Na hřbitov nejdu, když tam lid se valí
ne, aby uctil mrtvých památku,
leč, aby jedni chlubně naříkali
a druzí zableskli se v pozlátku...
Ten žal a stesk, ta lítost bez úlevy,
ta laciná i skvoucí nádhera —
jen mimikou jest, o níž srdce neví,
a k ní se neskloní má důvěra!
Ba, líp, než já, to rovněž asi vědí
ti mrtví pod zemí a horlí též...
A v mlčení jich dost je odpovědi
k fanfárám živých, na tu světskou lež!
Škampa, O dušičkách.

*

Den dušiček. Hřbitovy se plní, jejich dumný klid najednou mizí. Všude planou světla svíček a vzduch je pln šumotu z pohybů lidí a jejich hovorů.

Pohyby lidí a jejich hovory jsou vlastně pouze následkem chemických processů vitálních, dějících se v tělech lidských. Kyslík, kyselina uhličitá, dusík, voda, různé soli atd. — ani nevím, co všechno — vše to se pojí a zase rozlučuje a následek této činnosti chemické jsou akce životní, jichž jedním úkazem jest i pohyb a řeč a myšlenky, zkrátka všecek ten ruch jevící se na hřbitově.

Ruch nahoře, ruch dole, v hrobech! Nahoře mnoho vzpomínek srdečných, mnoho slz upřímných, ale snad ještě více lži a zloby. Potměšilé oči i zde hrají svou hru, hadí jazyk i zde vystřikuje jed.

I pod zemí je ruch. Klidnější a pravdivější; děje se nerušeně, bez vlivu závisti, pomluvy. Také tento ruch je zcela prostým výsledkem chemických

dějů, tak velice obdobným ruchu hořejšímu. A přece nahoře úsilné uplatňování se každého „já", snaha vydati ze sebe něco, z mozku, srdce, duše, dobro nebo zlo, život v pravém smyslu slova, kdežto dole mizení, ztrácení se, rozplývání se v látky, z nichž tělo bylo složeno.

Nahoře vzpomínky, a dole? Smutná ironie! Vždyť vzpomínky letí za těmi, na něž vzpomínáme tak, jakoby oni byli živi; vzpomínajíce mrtvých, představujeme si jejich tváře, jak se na nás usmívaly, vzpomínáme jich rukou a úst, které jsme líbali, vidíme upřímné, soucitné oči, slyšíme jako z dálky přátelská slova. A zatím?

Člověk, sotva vydechl poslední dech, spěchá, aby se všeho pozemského zbavil. Nástávají čilé a rychlé změny, jimiž tělo lidské se k nepoznání mění. A to velice rychle. Už za několik dní by lidé úst sebe dražších nelíbali, už za několik dní utíkali by, kdyby ta ruka, jež je hladívala, chtěla zase po jejich hlavě sáhnouti. Jsouť posmrtné změny těla lidského provázeny jevy nepěknými. A rozpad pokračuje rychle. Už za několik málo měsíců bychom sotva i tu nejznámější tvář poznali. A za 8—12 měsíců je tělo proměněno v látku troudovitou, nepáchnoucí, leč jen zápachem plísně, z níž vyčnívají kosti. A za řadu let, za 20, 50, 100 i více, dle ovzduší a prostředí, rozpadají se i kosti a z člověka nezbylo nic. Nic? Toho nelze říci. Zbyly z něho zase látky plynné, které se vtělují v prsť, v rostliny, putují i do vyšších organismů, slouží tam k stavění buněk jejich, kyslík uvolněný slouží zas k dýchání — tělo se rozpadlo v látky, které zase budují nová těla v nesmrtelnost v jistém smyslu.

Nehledě k velice dlouhé době, zůstávají nejdéle z těla na zemi a v zemi dvě věci: ta nejmotnější, kost, a ta nejnehmotnější, abstraktní, práce mozku a nervstva: myšlenky, práce duševní, láska, bolest. Druhé nesmrtelno! Výplody mozku snad na vždy oživují svět a Láska a Bolest snad na vždy budou rozviřovati, dráti nervy. Láska a Bolest vyšedše jednou z nervstva organismů trvají stále mezi námi. Nastane někdy úbytek jejich či zveličí se stále se opakujícími víry nervů tak, že samy sebou nervy klesnou a s nimi i Láska i Bolest?

Láska, Bolest! Dva nesmrtelné stíny, provázející lidstvo na jeho pouti! A dítě obou? Slza! Slza horká, žíravá, ale přec blahoslavená, poněvadž očisťuje; taková slza je tak nekonečně jiná, než ty mnohé slzy, které se v dnešní den pro veřejnost vylévají.

Koupil jsem si jako medik kdysi od sluhy anatomického ústavu lebku. Komu patřila jednou, nevím. Nemohu ani rozpoznat, byl-li to muž nebo žena. Snad někdo z blízka, snad někdo z krajů vzdálených. Kde tělo odpočívá, také nevím. Možno, že kosti jeho slouží někde k demonstrování, a tak pro mou lebku nehoří nikde světlo, pro ni není vzpomínek a vůbec dne dušiček. Vynahrazuji jí to. Beru ji z její schránky a dávám ji oblévati ovzduším mé samoty, plné horoucí touhy a velké bolesti. A lebka celá jakoby bělala; snad je jí to příjemnější oslavou dušičkovou, než všecky ty záplavy světla, které každoročně lze pozorovati nad hřbitovy blízkými i vzdálenými. Ba zdá se mi, že i její vzhled je dnes vlídnější. Snad z vděčnosti, že vůbec někdo se s ní obírá a s ní vzpomíná. Mrtvá kost, a přece co myšlenek kdysi

z její dutiny asi vyšlo, co touhy, co bolesti! A ty prázdné nyní očnice, co slz asi vyronily! Teď vše prázdné, suché, není ani památky po hmotách, které cítily, jásaly, plakaly...

A přece se mi zdá, že dnes, co s lebkou mluvím, je ona jaksi jinou. I to, co se frásovitě jmenuje úšklebem, zdá se mi dnes bolestným, trpkým úsměvem. Myslím, že to duševní fluidum, které z nositele lebky kdysi vycházelo, dnes mou intensivní vzpomínkou se zhušťuje a mne navštěvuje a snad děkuje, snad laská.

Možno, že mají spiritisté částečně pravdu. Vždyť jak jinak vysvětliti náhlý vznik úporné tísně a drtivé bolesti, ne-li úderem anebo šeptem neviditelného fluida, plynoucího od osoby k osobě?

A kdož ví, nejsou-li ony supponované bytosti, ta duševní fluida našich „já", šťastnější, než byly za tělesna? Vždyť nevázany těly mohou volně polétati, mohou volně způsobiti lidem milovaným náladu takovou, již jsou nuceni vzpomínati, vzpomínati lásky, polibků, slov a slz..., mohou volně líbati, hladiti...

Však, když „duch" přijde na návštěvu a najde nelásku, zapomenutí, když najde opak toho všeho, čím kdysi žil a pro co trpěl jako člověk, co učiní, nemaje už slz, nemoha bolestí vykřiknouti, nejsa schopen vzlykati a prosbou vymoci si návrat štěstí!

Nemít slz, nemít slz! Ó, lebko, jen povědět kdybys mohla, je-li to štěstí nebo hrůza! Pak bych snad nevyslovoval smutná přání anebo bych se roztoužil k smrti...

25. listopadu 1907.

Kříž vezmu dál — ať sluje nedostatek,
ať lásky zklamání, škleb druhů, žal,
ať uhodí mi pro vždy velký Pátek,
kříž vezmu dál...
Byl krásný sen, jenž se mi z mládí zdál,
teď cítím teprv, to byl duše svátek,
však neoceněn, nepoznán prch v dál.
Že dal Jsi nejlepší mi ze všech matek
tož Krásu, otcem že mi Ideál,
dal's nejvíc mi, tož rád bol, trud i zmatek,
kříž vezmu dál!

J. Vrchlický.

*

Bylo to jednoho dne letošního nádherného podzimku. Slunce vysýlalo celé moře zářivých paprsků a vzduch v dáli jemně jako modravým závojem protkaný všemožně se snažil oddáliti dojem podzimu. Ale dařilo se mu to jen z části. Pole částečně rozoraná a pak tmavá strniska a žloutnoucí zeleň posečených luk dávaly na jevo nezvratně, že truchlo jeseně nedá se zalíčiti.

Šel jsem pěšky k nemocné do blízké vesničky. Na mne hra barev neměla rozveselujícího vlivu, já jsem pouze viděl poslední zápasy květin o život a cosi, co mne naplňovalo smutkem. „Podzim šel mou duší," řekl bych s Kaminským. Chvílemi jsem se zastavoval a pohlížel v kraj. Stranou les, přede mnou pole, pak údolí, z něhož vyčnívaly tu a tam střechy domů městečka; za ním táhlý kopec a na něm čtverce lesíků. Mezi nimi jsem mohl rozpoznati bílé obrysy kapličky.

Bylo mi těžko, a čím více hořelo slunce, tím více jsem pociťoval samotu a stesk. A těžké myšlenky šly mou hlavou a uvažoval jsem o obtížné cestě svého života. —

Došel jsem k nemocné. Byla to osmaosmdesátiletá stařenka. Ležela na lůžku v chudičké chaloupce sama a byla velice sklíčena. Uvítala mne velkým nářkem a líčila svá utrpení. Všecko ji bolí; je tak slabá, že nemůže z lůžka! ruce i nohy jí trnou, má v nich veliké bolesti. Myslí, že už zemře. Ale chtěla přece ještě se mnou mluvit. Ovšem tentokrát už jí jistě asi neřeknu, co jsem jí řekl před třemi lety, když jsem u ní byl. Chtěla mi tenkrát platit hned, ale já jsem odmítl a řekl, že za několik dnů přijde ona sama ke mně zaplatit. Tenkrát ji to tak potěšilo a opravdu brzy po té přišla ke mně. Tentokrát však už jí to říci jistě nebudu moci. Ona ví, že ne. Teď už bude musiti umřít.

Tak vyprávěla stařenka a já ji vyšetřil a vážně k ní promluvil: „Víte, stařenko i kdybyste mi zas hned chtěla platit, nepřijal bych toho. Vím jistě, že i tentokrát půjdete zase ke mně, a přeji si, abyste mi sama peníze donesla. Strachu nemám, jsem přesvědčen, že mne navštívíte, a nechci honoráře, jen od vás a u mně.

Stařenka vytřeštila oči. Chytila mne za ruce a plakala a volala: „Opravdu? Opravdu? Tož ještě nezemřu? Ó, přijdu, velice ráda přijdu!“

A milá stařena, všecka potěšena a vzpružena novou nadějí v další život, už si nenaříkala. Všecka ožila, ba i z lůžka vyhupla a šla mi cos ukazovat. A vyprávěla o strastech svého života a o své samotě, a přece byla ráda, že ještě neumře. Když jsem odcházel, šla mne až na práh vyprovodit, jakoby jí ruce nedřevěnily, jakoby jí nohy nikdy nebyly bolely. A oči jí jen hrály a

celé tělo, maloučké, slaboučké se zrovna chvělo touhou žíti, žíti, žíti. — — —

*

Nevěděl jsem, mám-li litovati sebe nebo stařeny. Šel jsem domů uvažuje o tom, co je to život, že někoho tak silně k sobě připoutává.

Zvláštní náhoda! V polích jsem potkal jinou stařenku. Byla shrbená a drobounká jako malé děvčátko. Pod paží nesla malou plachetku a srp. Šourala se pomaloučku a chvílemi zastavovala. Přivítal jsem ji a rozhovořili jsme se. Dověděl jsem se, že je jí devadesát let a že jde na trochu jetele. To že ona ráda. Vždyť je tak krásně! A ona se tak ráda dívá na ty zazelenalé louky a jetelniště a na celý ten kraj oblitý sluncem. To je její radost, jít a užínat jetele a donášet ho domů. Jenom že má strach, nebude-li té její radosti už na krátce. Přece devadesát let je devadesát let!

„Ne, stařenko," povídám, „stáří se nečítá dle let, nýbrž dle sil. Vy jste čerstvá, svěží, běháte, na jetel chodíte, vy se můžete snadno dočkati sta let a více!"

Stařence zjasněly líce a zeleskly se oči. „Myslíte, pane doktore?" ptala se důvěřivě, a hned dodala: „Což, býti by to mohlo! Tak někdy mi nohy ztěžknou a dech se trochu krátí, ale jinak mi nic není. A kdyby bylo pořád tak krásně jako dnes a já mohla chodit po polích a srpečkem užnout tu trávy, tu jetele, tu, myslím, bych ani neumřela. Tak je mi dobře, a takovou mám radost z té boží úrodičky!"

A stařenka stiskla mi ruku, slíbila, že brzy přijde ke mně, abych jí něco dal na ty ztěžklé no-

hy, a pomalu, droboučká, plachetečku pod paží, šla dále.

*

Šel jsem domů, maje hlavu plnou divného přemýšlení. Odkud se bere tak velká touha žít, odkud se bere tak velké potěšení ze života? Vždyť obě ty stařeny také poznaly bolest a hle! ta zmizela a ani stínu, který by zakaloval radost ze života, nezanechala!

A u jiného bolest poráží vítězně mládí i úspěchy a vnuká černé myšlenky o životě...

Kde je toho příčina?

Přišed domů, hledal jsem ve svém zmatku odpovědi u poesie. Vrchlický dosud vždy mi odpovídal v tísních duše a také tentokrát jeho „Modlitby" mi udeřily v duši mocnou silou a já jim teprv teď zplna porozuměl. A nezáviděl jsem stařenám. Tiskl jsem své Bolesti vděčně ruku, cítě, že i ona, třeba smrtící, jest nutnou, že jest očisťovatelkou života, že cesta s ní je trudná, těžká, ale vede kamsi, kde svítá Krása, Ideál... A nebyl bych zaměnil svou smutkem se chvějící duši s duší žádné z těch stařen a „kříž vzal jsem dál"!

---

20. prosince 1907.

Je radostno i bolestno pozorovati ruch předvánoční. Všude prýštění jakési radosti, jakéhosi těšení se. Viděti lze tu a tam svážeti svěží smrčky a jedle k městům, stromečky, které o štědrém večeru zazáří světlem barevných svíček, dvojnásob se zazelenají, a najednou vydají ze sebe mnoho ovoce, mnoho darů, budících výkřiky radosti a překvapení.

Všecka ústa, i ta, která jindy jména toho neznají, leckdy nyní zašeptnou slova: Co dostanu či co dám tomu onomu k „Ježíšku"?

Což teprv ústa malých! Ta důvěřivě jistě několikrát denně se rozhovořují s dítětem — bohem, prosíce a slibujíce.

Ba, blíží se svátky radosti, blíží se jejich začátek i vrchol, štědrý večer!

I ten, kdo snad nikoho nemá, neunikne ruchu a přípravám předvánočním. Jediný pohled na denní listy dává představiti si všecku tu slávu a světlo vánoc. Samé annonce a inseráty plní jejich strany. Vše může Ježíšek naděliti! Obleky i skvosty, drahá vína i lahůdky, obrazy i knihy — vše, vše, někdy za peníze malé, jindy za veliké, se nabízí a vzbudí na mnohých místech radost a nadšení.

Vánoce se blíží, štědrý večer kvapí, vše se těší i raduje, všude pryštění radosti!

*

V š e se raduje? V š e se těší? V š u d e se prýští radost? A proč pozorovati to vše jest nejen radostno, nýbrž i bolestno?

Oh, jsou i smutné štědré večery, jsou lidé, kterým nedávají dny, oslavující zrození Lásky a Milosrdenství, žádné radosti, ba, kterých slza v ty dny je horčejší, palčivější.

*

Jsou lidé chudí. Chudí tak, že žijí ze dne na den. I v štědrý den, jako v jiné dny, budou musit teprv pracně si nasháněti náručí chrásti, aby si mohli poohřáti svou večeři každodenní a i večeři štědrého dne a slavného Božího hodu: několik polozmrzlých zemáků. Obyčejně lidé ti zvláštní

ironii osudu jsou obklopeni četnou skupinkou dětí: dětí mrznoucích, hladovících.

Jaký to bolestný pocit asi vzniká v duších těch ubohých, které slyší od svých kamarádů ve škole o přípravách k vánocím, jimž v uši se všech stran znějí slova: Ježíšek, stromek vánoční, dar, radost!

Takovým dětem přinášejí vánoce žalost. Oči jejich, bídou zakalené, v ten čas se zakalují ještě více, aby příliš radosti neviděly; jejich líce, hladem sinalé, blednou v ty dny ještě více a chvějí se, myslím, utajovaným vzlykem.

Vídám každý den jedno z těch nešťastných dětí. Je to hoch vyzáblý, hubený, očí zapadlých, těla stále zimou se chvějícího. Šaty jeho jsou tak prosté, že tělu nedávají ochrany.

Hoch přicházívá ke mně denně. Jednou přišel pozdě večer s pláčem, že má hlad. Dovolil jsem mu přijíti vždycky, když bude mít hlad. Přichází tedy každý den a přijde jistě i o štědrém dnu a ve vánoční svátek. Vidím ho! Bojácně proplíží se dveřmi a z úst, jichž rty jsou tak hubené a tenké, že nedovedou ani zakrýti řadu zubů, zazní stereotypná prosba hlasem strachem se třesoucím: „Prosím vás, dejte mi kousek chleba; mám hlad!“

Ten hoch přijde ke mně jistě o štědrém dnu. *Má* prý doma ještě několik bratrů a sester, s nimiž prý se o chléb dělí. *M*ají prý také hlad!

Oh, vánoce, jak jest i bolestno pozorovati ruch k vašemu zahájení, jak jest nesnadno a trpko oddati se zcela vašim radostem a slastem!

*

K bídě se pojí často nemoc. *Z*nám obrazy těch truchlivých míst, jichž ani zvuky zvonů vánočních

nerozjasní, neprozáří! Malá, jen málo průsvitná okénka, zabraňující paprskům slunečním volný vstup, nízká světnička, zčernalé plísní zdi, v koutě tkalcovský stav a vedle lože, vše tak těsně na sobě, že mezi tím není vůbec volného místa. A na loži ubožák, trpící, sténající, nemající peněz na ulevující léky, ani na lepší výživu, která by často byla jediným vhodným a prospěšným lékem. Bolest, bída, hlad! A pomoci nikde!

A i do této dusící atmosféry vnikne ozev zvonů vánočních, ale nevzbudí naděje, nevzbudí radosti, nýbrž jistě jen pocit strastné opuštěnosti.

*

A jsou lidé bolestnících duší. Stojí mimo normu světa a jejich sny a touhy jsou příliš vysoké a veliké, než aby cesty jejich šly bez bolesti. Bolest jako dravý pták sedá na ně a bere spánek a všecku čilost života. Jsou jako stromy zbavené kůry: každý závan studeného větru ucítí a krvácejí ze sterých, sterých ran.

*

Vánoce kvapem se blíží. Zavládne radost, ale leckdes uroní se slza a v srdci vystoupí hořkost a žalost. Co pomůže, když nedám jednomu dítěti trpěti hlad, co pomůže, když o štědrém dnu někde v chudé jizbici snad dovedu i umírajícímu vykouzliti na sinavějící tváři lehoučký úsměv naděje?

Co to pomůže vše proti té ohromnosti bídy a moři slz, a kde je pomoc proti té nesmírné, palčivé Bolesti, která duši zžírá?

Oh, vánoce! Doba radosti! Dnové té největší poesie! Poesie nejlidštější! — Ale tu prožije jen

ten, kdo si uvědomí, že, než sám vzal účast na radosti, aspoň jednu slzu utřel, jedna ústa nasytil, anebo, nemohl-li toho, aspoň vlídnou vzpomínkou spáry Bolesti něčí otupil . . .

Jdou vánoce!

Veliký sen: chtěl bych býti srdcem těch přečetných zvonů, které se brzy rozhlaholí, chtěl bych nesmírnou silou bušiti v kov, a chtěl bych velikým hlasem slovy básníkovými volati v širý svět a vnikati k ubohým a nešťastným a zmírajícím bolestí a zvěstovati z nich každému, třeba sám nasycuje svou Bolest poslední krůpějí své krve:

„Pán mne poslal k srdci tvému,
bych zjevil ti, že dnešek posledním
je ze dnů těch, jenž spoután v hoři ležíš . . .
Cel svět je vesel, — raduj též se s ním
a vstaň a choď! — dnes přišel k lidem Ježíš!"

KNIHOVNA MENŠ. TÝDEN. »PAŘÍK«
V TŘEBENICÍCH. ▫ SVAZEK XV. ▫ VY-
CHÁZÍ VE VOLNÝCH LHŮTÁCH NEJ-
MÉNĚ 4-KRÁT DO ROKA. TISKL ANT.
REIS, KR. VYŠEHRAD.